

Μ. ΦΙΛΗΝΤΑ

ΘΡΑΚΙΚΕΣ ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΕΣ

Ἀνατύψεις ἐκ τοῦ Ε' τόμου τῶν «Θρακικῶν»

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΙΣ Ι. Α. ΑΛΕΥΡΟΠΟΥΛΟΥ & ΣΙΑΣ

1934

Γ Λ Ω Σ Σ Ι Κ Α

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΕΣ ΣΕ ΘΡΑΚΙΚΕΣ ΛΕΞΕΙΣ

Μακαριά· ἀπ' τό: *μακαρία* τράπεζα παραλείφτηκε τὸ οὖσ. *τράπεζα* κι ἔμεινε στὴ θέση του τὸ ἐπίθ. *μακαρία* > *μακαριά* (ΓΓΕ. γ', 48—52. πβ. καὶ λ.: ἀχαμνά στὰ Θρακικά γ', 359). Μὰ ἂς ποῦμε ἐδῶ ὅλα, ποὺ δὲν εἶναι σημειωμένα στὸ σχετικὸ ἄρθρο τῆς ΓΓΕ.: *αἰθουσα* (=φλέγουσα) *στοά* > *αἰθουσα*, *ἀδάμας* (=μὴ δαμαζόμενος) *λίθος* > *ἀδάμας*, *πρωῖα* (=ἄβγινῇ) *δείλη* > *πρωῖτ*, *δικλεῖδες θύραι* > *δικλεῖδες*, *ἐλεγείον μέτρον* > *ἐλεγείον*, *ἐλεγεία φδῆ* > *ἐλεγεία*, *εὐθεῖα πτώσις* > *εὐθεῖα* (=ἡ ὀνομαστική), *πινυκόν ξριον* > *πινυκόν*, *πινυκτήρης καρκίνος* > *πινυκτήρης ἄβυσσος* (=ἀπέραντος) *θάλασσα* > *ἄβυσσος*, *σαρδάνιος γέλως* > *σαρδάνιος* (ἀργότερα *σαρδόνιος*), *ἀδάπανον ὕδωρ* > *ἀδάπανον* (Ἰεζεκιήλ Θρηνοί, ε', 4. μετὰ τὴ σημασία τοῦ ὕδωρ), *πετεινὸς ὄρνις* > *πετεινός*, *δοστρακόδεγμα ζῶα* > *δοστρακόδεγμα*, *ἔμπυον ἀπόστημα* > *ἔμπυον*, *δημοσία δδδς* > *δημοσία*, *μακεδονήσιον σέλιον* > *μακεδονήσι*, (ἄλλιωδ.: *μαῖντανός*, τούρκικη παραφθορά τοῦ *μακεδονήσι*, καὶ *κουδούμεντο*=*contimento*)⁽²⁾, *ἐμβατή θύρα* > *ἐμβατή* (=ἡ εἴσοδος), *συγκεραστός χόντρος* > *συγκεραστός* (=τὸ πλιγούρι στὴν Κρήτη), *ἀγοραστικὸν σωματεῖον* > *ἀγοραστικόν*, *χλωρὸν τυρί* > *χλωρὸν* (=τὸ φρέσκο τυρὶ στὴ Θήρα), *ἀπολυτὴ βδομάδα* > *ἀπολυτή* (=τὸ ἀρτισιβούρι), *μάβρη πληγὴ* > *μάβρη* (=ὁ βούζοντας), *τυχτική ἀλοιφή* > *τυχτική*, *ἀπανωταριά μυλόπετρα* > *ἀπανωτάρια* (=ἡ ἀπάνω πέτρα τοῦ μύλου) *denarius numas* > *δηνάριον*(ν), *lapis lazuli* > *λαζούρι* κτλ.

* Συνέχεια ἀπὸ τὸν Δ' τόμο τῶν Θρακικῶν σελ. 277—294.

1) Ἡ φράση εἶναι καθαφτὸ λατίν.: *macdonense petroselinum*, ἀπ' τοὺς λατ. ὅμως τὸ πῆραν οἱ μεταγενεστ. Διοσκορίδ. (μ. X. 60—100;) σελ. 77 ἔκδ. Kuhn Λιψ. 1829 καὶ οἱ βυζ. Ἀχμετ (μ. X. 650) σὲ σύγγρ. ποὺ φέρνει ψέφτικα ἱδιονόμα του σελ. 206 ἔκδ. Ὁνειροκριτικῶν ὑπὸ Ρεγάλδου Παρίσι. 1813.

2) Τὸ *κ ο > κ ο υ* ἀπ' τὴ γειτονία τοῦ *κ* (ΓΓΕ. γ'. 159—160) καὶ *δι > δ ο υ* ἀπὸ *φ ω ν ο σ υ ρ μ ἢ δ λ δ*. ἀφροίωση φωνηέντων (Γρ. Φιλήντα, σελ. 98).

Μάκενα, τὴ λ. τὴν πήραμε ἀπὸ τὰ ἰταλ. *macchina* (λατ. *machina*) ἢ κατὰ λ. - *ina* ἔγινε ἑλληνικὰ - *ena* κατὰ τὴν ἑλληνικ. θηλ. καταλ. - *aia* ἄρχ. *μέλαινα*, *τάλαινα* κλπ. βυζαντ. *σκοτόμαινα*, *σμέραινα* κτλ. νεολλ. *λύκαινα*, *Γιώγαινα* κλπ. (Φιλήν. Γρ. ρωμ. γλ. §§ 1510, 1511).

Μαμαλίγκα, ἡ. Κατὰ τὸν κ. Πρίφτη ἡ λέξις εἶναι βλάβη καὶ σημαίνει τὸν πολτὸ ἀπὸ ἀλέβρι ἀραποσιτιοῦ, τὴν *μπομπότσα*, τὴν *μπαζίνα*, τὴν *μπακιοντάρα* ὥστίς το μέσα στὸ Κουτσοβλάχινο λεξικό τοῦ Κ. Νικολαΐδη δὲν τὴ βρίσκω. Εἶναι ὅμως γνωστὴ σὲ ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς Βαλκανικῆς καὶ γιὰ πρῶτο μέρος φαίνεται ἔχει τὸ *μαμά* = ψωμί.

Μαμουλίγκα, ἡ· συνεπαρμός (βλ. Θρακ. δ', 282 λ. *κατλοβάκια*) ἀπὸ τὶς λέξεις *μαμούκι* + *μαουλίγκα*. Γιὰ τὸ κ πλὺ γίνεται γκ σύγκρινε : *σφερ-δούκλι* > *σφερδούγκλι* (Κφλν.), *σφήκα* > *σφήγκα*, *ὕδροπιτιάω* > *δρο-πιγκιάω*, *σφάκελα* > *σπάγκελα* (Πόντος), *ἐκκλησιὰ* > *ἐγκλησιὰ*, *σακκούλι* > *σαγκούλι*, *λάκυρος* > *λάγκυρος* (Ἀργείκη), *ἀκίδα* > *ἀγκίδα*, *κολοκῦθι* > *κολογκῦθι*, *ἀκάθι* > *ἀγκάθι*, *ἀφονγκράζομαι* > *ἀφονγκράζομαι*, *κόξα* > *κόγ-ξα*, *λάγκος* > *λάγκος* (Λεξ. γρ. ἀρ. ε', 36) *λακκί* (= ἡ σφαγὴ τοῦ λαίμου· Σύμη) > *λαγκί* (Κρήτη), *ἀνακλαδίζομαι* > *ἀναγκλαδίζομαι* (= σκορδιῶμαι· Πάτρα), *νεοκαμαρωμένος* > *νεογκαμαρωμένος* (Μακεδ.), *μυρίκη* > *μερίγ-κα*, *κοκκοσιτάρι* > *κογκοσιτάρι* (Θράκη), *σμιλάκι* > *σμιλάγκι*, *πρωτασηκρί-της* > *πρωτοσηκρίτης* (Σάρος), (ἔλιξ· ἐλίκιον >) *λίκι* > *λίγκι* (= ψαλίδα τοῦ σταφυλοκλήματου), ἡ *λουγκροῦ* > ἡ *λουγκροῦ* (Μεγάροδος), (μῆκων—μά-κων—μάκος) : *μακώνω* (= ναρκώνω) > *μαγκώνω*. Καὶ ἡ κατάληξις - *κας* : *ξέραγκας* > *ξέραγκας*—*ξεραγκάδα*—*ξεραγκάδι* (Παξοί), *χάραγκας* > *χάραγ-κας* (Κύπρος), *μέρμηγκας* > *μέρμηγκας* κτλ. ἔτσι λοιπὸν καὶ : *μαμουλίγκα* > *μαμουλίγκα*.

Μαμούκι, τό λ. τουρ. : *mamuk*.

Μάνη, ἡ. Δὲν εἶναι ἡ ἀρχ. λέξις *μάνη* = *μανία* (Ἀριστοφ. ἀποσπ. 647)· εἶναι νεοελληνικὴ μετασχηματικὴ λέξις ἀπ' τό : *μανίζω* > *μάνη* = ὀργή, σκῆση, *κάκη* κτλ. πρβλ. *καπνίζω* > *κάπη*, *πλημάρω* > *πλήμη*, *), *μύτιω* > *μύτι*, *πασπαλῶ* > *πάσπαλη* κτλ. καὶ τ' ἀρχ. : *πλάνω* > *πλάνη*, *ἀσῶμαι* > *ἄση* κτλ. Ἐδῶ βάζω ὅσα ἔχουνε καταλ. - *η*, ὑπάρχουνε ὅμως πολὺ περισσότερα μὲ *α* (Θρακικά δ', σελ. 277 λ. *γενιά* καὶ σελ. 290 λ. *λίμα*).

*) Τὸ π λ η μ ὲ ρ ω γίνεται π λ η μ ἄ ρ ω κατὰ τὰ : σ τ α ν ι ἄ ρ ω, ξ ε λ ι μ π ἄ ρ ω, μ π α ρ κ ἄ ρ ω κτλ. "Ὅλα τούτα θέλουνε μὲ ἓνα μ, γιατί ἡ πρώτη συλλαβὴ τους εἶναι : π λ η - (μακραιμένο τὸ π λ ε - τοῦ ρημ. π λ ἔ ω), ὅπως λέν οἱ γλωσσολόγοι, καὶ ὅχι τὸ π λ ἡ ν, πού θάροῦσαν οἱ ἀρχαιότεροι καὶ τὰ γράφανε μὲ δύο μμ, πρβλ. π λ η ν - μ ε λ ἡ σ τ π λ η μ μ ε λ ἡ σ.

Κατὰ τὸ σχῆμα λοιπὸν : *χάρη* καὶ *χάριτα* εἶπαν τὰ ἀντίθετα : *μάνη* καὶ *μάνητα*, *κάκη* καὶ *κάκητα*, *ἐχθρα* καὶ *ἐχθρητα*, *ὀργή* καὶ *ὀργητα*, *ἔβρη* καὶ *ἔβρητα* (Psichari quelques travaux τ. 1, σ. 953).

Μάνε, ἡ· συνεπαρμός ἢ συμφορμός (κοίτα παραπάνω τὴ λ. *μαμου-λίγκα*) ἀπὸ τὶς λέξεις *μάννα* + *νενέ* > *μάνε*. Ἰδια ὁλότελα εἶναι καὶ ἡ ἀμέ-σως παρακάτω λέξις, καὶ μόνο ἐπειδὴ σημαίνει θαυμασμό, προσφέρουνε τὰ φωνηέντά της μακραιμένα : *μάνεεε*, γιατί ὁ τόνος μακραίνει τὴ συλλαβὴ (κοίτα Pernot : Phonét. des Par. de Chio πρόλογο καὶ Φιλήντα : Γ Γ Ε. β'. 103).

Μάνι—**μάνι**· ἡ φράσις εἶναι παρμένη ἀπ' τοὺς Κουτσοβλάχους, πού τὴ λένε καὶ ἄλλοι σχεδὸν ὁλότελα ἴδια καὶ μὲ τὸ ἴδιο νόημα. Ἐμεῖς στὰ μέρη μας τὴ λέγαμε : *μάνε*—*μάνε* (μὲ ε) πβ. : *πάλι* > *πάλε*, *ἔτσι* > *ἔτσε* (Σύμη), *ἔδε* > *ἔδρε* > *ἔδρε* (Σύμη), (ἄν μὴ >) *ἀμμή* > *ἀμέ* κτλ. Ἐγείβε-βαια βίαση τὸ λατίν. : *manus*, μὰ καμιά ἀπὸ τὶς νεολατινικὲς γλώσσες δὲ λέει : *mani*—*mani* μὲ τὴ σημασία πού τὸ λέμε ἔμεῖς, ἔξδν ἡ Κουτσο-βλάχικη.

Μανιώνου(μ)· εἶναι συνεπαρμός : *μανίζω* + *κακιώνουμαι* > *μανιῶ-νουμαι* Τὸ *μανίζω* ἀπ' τὸ ἀρχ. *μαίνομαι* ἔτσι δά : ἀρχ. β' *ἐμάνην*—*ης*—*η*,—*μεν*—*τε*, γ' πληθ. πρως. *ἐμάνησαν* ἀπ' τό : *ἐμάνησαν* γίνεται ἀρχ. α' *ἐμάνησα* καὶ ἀπ' ἀπὸ νέος ἐνεστ. *μανίζω* κατὰ τό : *ἐδάκρυσα*—*δακρύζω* κτλ. (Χατζηδ. ΜΝΕ, α' 55). πρβλ. *σήπομαι*—*ἐσάπην*—*ἐσάπησαν* > *ἐσά-πισα* > *σαπίζω* κτλ.

Μανίτσα, ἡ· = *μαμή*. Ἡ λ. εἶναι βουργάρικη, δλδ. ἡ κατάληξις -*ίτσα* καθαφτὸ σλάβικη μὲ α' μέρος τὸ ἑλλ. *μάννα* καὶ σημαίνει : *γιαγιά* σὲ τόνο χαϊδεφτικόν. Ἡ μεταπίτωση στὸ νόημα τῶν Σαραντακλησιῶν πολὺ ἐφκολη (πρβλ. Sage-femme).

Μαξούλι, τό λ. τουρ. *mahsul* = προϊόντα τῆς γῆς. "Ὅταν λέμε γιὰ μιὰ λέξι πὼς εἶναι τούρκικη, ἐννοοῦμε πὼς ἔμεῖς ἀπ' τοὺς Τούρκους τὴν πή-ραμε, μὰ ἡ λ. καθαφτὸ μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ ἀραβικῆς καὶ περσικῆς ἀρχῆς. Ἀφτὴ λ. γ. εἶναι ἀραβικὴ : *mahasal* (τὸ σ χοντρο) καὶ σημαίνει τὸ κάθε τι πού παράγεται, πού προκύπτει, πού βγαίνει κτλ.

Μαντραγόνα, ἡ· εἶναι ὁ *μανδραγόρας*, τὸ γνωστὸ ναρκωτικὸ φυτὸ, πού νεοελληνικὰ τὸ λένε : *μαντραγόρα* καὶ : -*ούρα*, ἡ *μαντρακούκα*, ἡ *μαν-τραγόνα* (γιὰ τοῦτο θέλει μὲ ο) κτλ. Ἀπανεκάθε ὁ λαὸς ἀποδίνει στὸ φυτὸ ἀπὸ μαγικὴ δύναμη ἀπόκρυφη· πρβλ. τὰ δνόματα : ἀρχ. : *κιρκαία* Διοσκ. γ', 124(*)· Ἀπολλοδ. γ', 15, 1(**) καὶ γαλλικά : *herbe aux magi-*

(*) Οἱ δὲ κ ι ρ κ α ι α ν καλοῦσιν, ἐπειδὴ δοκεῖ ἡ ρίζα φίλτρων εἶναι ποιητικὴ.
(**) Κ ι ρ κ α ι α ρίζα.

ciens), γὰ τοῦτο μεταφορικά σήμανε στὴ Θοράκῃ καὶ τὸν ἀπόκρυφο θησαυρὸ (ποὺ τὸν βρίσκει δηλ. κανεὶς μὲ τὴν ἐπίδραση τῆς *μαντραγόντας* = μαγικοῦ φίλτρου).

Μαραγκιάζω (γκ ὄχι γγ)· *μαραίνομαι, ζαρώνω, ζουριάζω, κατοιιάζω*· Ὡς τὴν ὥρα, μοῦ φαίνεται, κανένας δὲν ἔκανε τὴν ἐτυμολογία τῆς, συνήθως τὴν παίρνανε γὰ μακραιμένο τύπο τοῦ *μαραίνω*. Ὡστόσο μοῦ φαίνεται πὼς ἔχει βέβαια καὶ τὴν ἐπίδραση τοῦ *μαραίνω*, γιατί τὸ ν του βέβαια εἶναι παρμένο ἀπὸ τὸν ἀόριστο τοῦ *μάρανα*, ἀλλὰ καθαφτὸ εἶναι ἡ λέξη *μαραζιάζω*, ποὺ δὲν εἶναι τόσο κοινή. Ἀφτὴ γίνεται ἀπὸ τὸ *μαράζι* (*matraz*) λέξη ἀραβικὴ, ποὺ σημαίνει γενικά ἀρρώστια καὶ ποὺ πέρασε στὴ λαϊκὴ τούρκικη γλῶσσα κι ἐμεῖς ἀπὸ τὰ τούρκικα τὴν πήραμε φαρδαίνοντας ἀκόμα καὶ τὸ νόημα τῆς, γιατί ἔξὸν ποὺ τὴ λέμε μὲ τὴν πρώτη σημασία τῆς ἀρρώστιας, τὴ λέμε ἀκόμα καὶ μὲ τὸ νόημα τοῦ *καημὸς* λ. γ. *μαράζι* (=καημὸς) τὸ *πῆρες*; λοιπὸν τὸ *μαραζιάζω* μὲ τὴν ἐπίδραση τοῦ *μάρανα* (ἀόρ. τοῦ *μαραίνω*) γίνεται *μαραν-ζιάζω*, κι ἔτσι συμπεφύττει τὰ δύο συνεχικὰ δοντικὰ νζ, κοντὰ τὸ ἓνα μὲ τ' ἄλλο καὶ τότε γίνεται τὸ φραγματικὸ ξέμοιασμα ἀνάμεσά τους, τὸ δέφτερο δηλ. τὸ συνεχικὸ ζ αἰσθάνεται φραγμὸ καὶ γίνεται στιγμικὸ:τζ (=z ἰταλ. στὴ λ. *zaffare* δλδ.dz) γὰ νὰ μὴν εἶναι συνεχικὸ σάν τὸ πρωτοτερινό του ν, δὲν ἀλλάζει ὁμοσποματιήσια κατὰτόπια δηλ. τὸ *μαρανζιάζω* γίνεται *μαραντζιάζω*. Ἀφτὴ ἡ φραγματικὴ ἀλλαγὴ γὰ τὸ ξέμοιασμα στὰ συνεχικὰ σύμφωνα δὲν εἶναι κοινή, γὰ τοῦτο καὶ τὸ *μαραντζιάζω* εἶναι μᾶλλον ἰδιωματικὸ καὶ τὸ λένε στὰ μέρη μας· προβλ. καὶ ζγ>ζγ : *ζγουρὸς*>*ζγουρός*, *ζγαλίζω*>*ζγαρίζω*, *ζγουράφος*>*ζγουράφος* (Πόντος), κτλ. βδ>βδ : *βδέλλα*>*βδέλλα* (Δωδεκάνησα) κτλ.

Ἔτσι λοιπὸν ξηγίεται καὶ γιατί ἔμεινε ἡ ἀρχαία προφορά του φ=b, γ=g, δ=d στὴ νέα γλῶσσα, ὅταν ἔτυχε ν'ἄχουνε οἱ φθόγγοι ἐποῦτοι πρὶν ἓνα μυτιόπνοο λ. γ. *ἐμβαίνω*=*ἐμβαίνω* (βαίνω), *ἐνδεκα*=*ἐνδεκα* (δέκα), *συγγενής*=*συγγενής* (γένος) κτλ., γιατί τὰ μυτιόπνοα : μ, ν, γ, ὄντας συνεχικὰ θέλανε κατόπι τους τὰ στιγμικά : β, γ, δ. Ἀλλὰ στὸ *μαραντζιάζω* δὲ μένει τὸ ξέμοιασμα μόνο φραγματικὸ, συνεχίζεται κατόπι σὲ ὁλότελα διαφορὸ φραγμο φθόγγο, γὰ νὰ πάρει τὸ *μαραντζιάζω* τὴν πὺ κανονικὴ μορφὴ του. Ἔτσι τὰ δύο πλαινὰ δοντικὰ ντζ ξεμοιάζονται σὲ δοντικὸ καὶ οὐρανικὸ : γκ (νdz) > γ (g) τὸ *μαραντζιάζω* δηλδ. γίνεται *μαραγκιάζω* προβλ. *προαντῶ*>*προγῶ*, *ἀντίκρυ*>*ἀγκίκρυ*, *ἀφέντης*>*ἰφέντης*, *δρακοντιῶ*>*δρακοντιά* (Κύπρος) κτλ.

Τὸ *μαραγκιάζει* στὸ τρίτο πρόσωπο ἔχει καὶ τύπο *μαραγκιέται*, ποὺ σώζεται σὲ παλαιότερο λαϊκὸ τραγούδι : « *Τοῦ στέλνω μῆλο σέπεται, κυδῶνι μαραγκιέται* ». Τὸ *μαραγκιέται* φαίνεται γίνεται ἀπὸ τὸ ὁμοιονόημο *μαραίνεται*, ἀλλὰ γὰ νὰ φυλάξει τὸν τόνο στὴν παραλήγουσα, ὅπως τὸ *μαραγκιάζει*, περνᾷ στὴ συζυγία τῶν περισπωμένων.

Μαράζ, (τό)· εἴπαμε στὸ προηγούμενο ἄρθρο: *μαραγκιάζω* πὼς εἶναι ἡ τ. λ. *matraz*=ἰσρώστια· δλδ. καθαφτὸ ἀραβικὴ, ποὺ πέρασε στὴ λαϊκὴ τούρκικη γλῶσσα κι ἐμεῖς ἀπ' ἀφτὴν τὸ πήραμε (κοίτα: *μαξούλι*).

Μαργώνω, κατὰ μετάπτωσιν τύπου καὶ ἐννοίας ἀπ' τὸ ἀρχαῖο: *μαργαίνω*, γιατί ἄμα μιὰ λέξη ἀλλάζει νόημα, συχνὰ ἀλλάζει καὶ μορφὴ· προβλ. *μελζίνω*>*μολύνω*, *φιλοκαλῶ*>*φροκαλῶ*, *ψευδής*>*τσεβδός* κτλ. (Φιλ. Γραμ. 1207).

Μαρίτσες (οἱ)· λ. σλάβικη.

Μαρμαροδίμιτο· δίμιτο παννὶ ἄσπρο καὶ στέργο, ποὺ ἔχει δλδ. δύο ἰδιότητες τοῦ μαρμαρόν.

Μάσσα (ἡ)· τὴ λ. μὲ τὸν τύπο ἀφτὸ τὴ λὲν οἱ Βλάχοι. Ἀπ' αὐτοὺς τὴν πήραμ' ἐμεῖς κι ἀπὸ μᾶς οἱ Τούρκοι. Γνώμη τοῦ ἀδελφοῦ μου τοῦ Γιώργου, ποὺ ξαίρει καὶ τὰ βλάχικα καὶ τὰ τούρκικα φαρσί.

Μασάλια (τὰ)· ἀπ' τὸ τούρκικο: *μασάλ*=παρამύθι.

Μασούρια (τα)· ἀπ' τὸ ἀραβοτουρ. *μασουρά*· ἴδια σημασία.

Μισιά (ἡ)· ἀπ' τὸ τουρ. *masha*· ἴδιο νόημα.

Μασκαρεύω κτλ. ἀπ' τὸ *μασκαράς*, τὸ *μασκαράς* καὶ τὰ παράγωγά του, ὅταν ἔχουνε νόημα προστυχιᾶς κτλ. ἡ νόημα παλιατσουσίνης κτλ., ἰάχουμε ἀπ' τὸ τουρ. *maskara* (ἀραβ. *maschara*=δορυάλωτος, αἰχμάλωτος, δοῦλος, εἰλωτας, παρίας, κι ἀπὸ τοῦτα κατόπι : πρόστυχος κλπ.) ὅταν πάλι σημαίνουν τὸ προσωποδοφόρος καὶ τὰ παράγωγά του, εἶναι ἀπ' τὸ βενετσιάνικο: *mascara* (=προσωπίδα, μουντσούνα). Κοίτα καὶ ἄρθρο Στὶλ. Κυριακίδη· *Λεξικογρ. ἀρχεῖο* Ε, * 119).

Μασταλαγίδα (ἡ)· τὸ β' συνθετικὸ *σταλαγίδα*=πέμφυξ, τὸ α' συνθετικὸ: *μσ* - πιστέβω εἶναι τὸ: *αἷμα*.

Ματζούνη (τό)· ἡ λέξη εἶναι ἀραβικὴ καὶ σημαίνει γενικῶς παχιά ζύμη, στόκο κτλ. καὶ κατὰ συνεκδοχὴ εἶδος γλύκισμα ἢ *ἐκλειγμα* πὺ τὸ παρασκεβάζουν ἀπὸ διάφορα μπαχαρικά. Ἐμεῖς πήραμε τὴν λέξη ἀπὸ τοὺς Τούρκους μὲ τὴν τελεφταία ἀφτὴν σημασία. Ὁ γεροντιστὴς κ. Μ. Σταμούλης μὲ πληροφορεῖ πὼς ἡ λέξη ἀρμένικα, ὅπως ἔμαθε θεικί, λέγεται μὲ τὴν σημασία τοῦ: *γιαγούετι*.

Ματσουλίζω· εἶναι τὸ κοινὸ *μασσουλίζω*, ποὺ τὰ δύο *σσ* γίνονται τσ· προβλ. *πάσσαλς*>*πίτσουλας*, *πισσίτης*>*πισίτης* (=κολασμένος, γιατί *πίσσα* καὶ *κῆ*=κόλαση), *κασσίδα*>*κατοῖδα*, *βῆσσα*>*Bāssa* τοπωνυμία στὴν Κεφαλονία (τὸ η > α δωρικὴ), *χειλούσσα*>*χειλούτσα* (τὸ ψάρι λαπίνα στὴ Νύξο), *ἀμμούσσα*>*ἀμμούτσα*· καὶ τὰ Δωδεκανησιώτικα: *τέσσα*, *γλώτσα*, *θάλιτσα*, *μέλιτσα* κτλ., ποὺ δὲν ἀποκλείεται νὰ προῆρθαν ἀπὸ τοὺς αἰτικὸς τύπους: *γλωττα*, *θάλαττα* κτλ. δλδ. μὲ τὴ διττό. Στὸ *ματσουλίζω* ἔχουμε καὶ ἐπίδραση τοῦ *ἤχον ματς, μάτς*, ποὺ κάνουμε ὅταν ματσούμε.

Μαστραπάς (δ): λέξη τούρκικη *mashtapa* με το ίδιο νόημα.

Μάτα η πρόθεση μετά. Τό ε γίνεται α κατά τη φωνοσυρμή, απομοιώνεται δλδ. το κλειστότερο ε προς το άνοιχτότερό του α: *θειά > θανά, πεπαρδίλα > παπαρδίλες* κτλ (ΓΓΕ. γ'. 151—152), η αναλογικώς κατά το ξανά: *ματαλέω = ξαναλέω* κτλ. 'Ο παρατοπισμός *ματά > μίτα* κατά το ιδιονόημο: *πάλε. π.β. χωρίς > χόρις* κατά το *δίχως, πλευρά > πλέβρα* κατά το *δίπλα, ταχύ > τάχυ* κατά τό: *βράδυ, άλλοτε > άλλοτε* κατά το *πότε, μοναχά > μονάχα* κατά το *δίχα*.

Ματόκλαδα (τά) Είμαι γνωστό πώς τα ματοσίονουρα δηλ. τις τρίχες τις φυτρωμένες στην ούγια κάθε βλεφάρου, παναπεί τις βλεφαρίδες, νεοελληνικά τις λέμε και: *ματόκλαδα*. Οι τρίχες αυτές βέβαια, κλαδιά καθόλου δεν είναι και μόνο από παρετυμολογία θυμήθηκε ο λαός τα κλαδιά ονομαζόντας τα σίονουρα: *ματόκλαδα* δηλ. *δμματοκύλαδα* από το *κυλάδες* του Ευστάθιου, που σημαίνουνε: *κύλα* δηλ. τα κάτω των βλεφάρων, και κατόπι τα βλέφαρα, και τέλος τις βλεφαρίδες, τα *ματόκ(ύ)λαδα*. 'Ακόμα έχουμε τάχ. κύρια ονόματα, τα άτομικά δλδ.: *Κύλωι = Μάτας*, να ποῦμε (Ξενοφών), *Κύλαβος* αρχαία ονομασία του "Αργου, επίσης λέγεται: *Κύλοςος* ή *Κύλασος* ή *Λάρισα, Κυλαράβης* (=σκαρδαμύσων) βασιλιάς του "Αργους, γυός του Σθενέλαου κτλ. κοίτα και τα λεξικά.

Μελάς συμφυρμός: με (φωνάζει) + *belare > μελάζει*. 'Αφτός είναι ο λαϊκός τύπος: το *βελάζει* είναι της καθαρέβουσας φτειασμένο έτσι: *βληχάται + μελάζει > βελάζει*.

Μελαψός. 'Η κατάληξη -πος δλδ. *μελασπος > μελαψός* απ' το *δψη*, όπως τό: *κοψός* (έτσι στον πόντο ο *κουτσός* ¹) απ' το *κόψη*.

Μερτικό. Κατά τον κ. Χατζηδάκη ('Αθηνάς κβ', 253) ο σωστός τύπος είναι: *μερτικό* και κατά το νόμο του Κρέτσεμερ (ΓΓΕ. α', 88—96) γίνεται *μερτικό*: πβ. *κορυφή > κορφή, άνεμορριπή > άνεμορπή* (Κεφαλονιά), *κορινθία (ίχθύς) > γκορτσιά, Καρνδίτσα > Καρδίτσα, περιγυρός > πέργυρος*, (άγκυλη): *άγκυλίτσα > άγκλίτσα, ειρηνέβω > ειρηνέβω, Τυρινή > Τυρινή, διμηνιό > διμνιό* (Κφλν.), *αρχιμηνιό > αρχιμηνιό* (Παπίζφρπλ.), (έμεινα): *μεινίσκω > μνίσκω* κτλ. παραδείγματα μαζεμένα όλα σχεδόν από τη Νότια Ελλάδα, που το άιτονο ι δεν αποσιωπάται.

Μεσάλα (ή) το μεγεθ. απ' το βυζ. *μενσάλιον* ή *μινσάλιον* ²) λατινικά *mensalis* (τραπεζομάντηλο).

Μεσοριά (ή) σημαίνει καθολικά τη μέση, όπως *βοσκαριά* τη βοσκή,

1) Πρβλ.: *κόψαυλος > κούτσαβλος, κόψουρον > κούτσουρο*. (ΓΓΕ. α', 17).

2) Gr. Lex. Sophocles 1914 σ. 744α πρβλ. και άρθρ. Κουκουλέ: ('Επετ. βυζ. σπουδ. ι', 104—105).

κλωσαριά την κλώσα, *κρεβαταριά* την κρεβατή, *ροδαριά* τη ροδή (=τριανταφυλλιά), *εκατοσταριά* την εκατοστή κτλ. (Φιλ. Γρ. ρωμ. § 1390). Κατά παρετυμολογική συνεκδοχή σημαίνει και το ιταλικό: *massaria*=άγροικία, έπαβλη, ταφιλίκι. 'Ακόμα και τό: *masserizia*=οίκοσκευή δλδ. *μασσαρία* (τά) και *πατσαρία* (τά) κατά το Σαλβάνο (Μελετ. γλ. ιδιωμ. 'Αργυράδων Κερκύρας σελ. 34).

Μετάνη (τό) αντί: *μετάγγι*, όπως: (ά) *ποκατάγι* ('Αρτάκη) αντίς: *αποκατάγι*, πρβλ. και: *σιντζάπι, κιτάπι* τα τουρκ. *sintjab, kitab*, δλδ. τα τελικά g, d, b, τα χορδοχηερά, γίνονται άχορδόχηα: κ, τ, π, έπειδής μένει το καθένα τελεφταίος φθόγγος της λέξης. 'Ισως κι από αναλογική επίδραση των παραγωγικών καταληξών *-άκι* (παιδάκι), *-ατι* (κομμάτι, δεμάτι), *-άπι* (σιγάπι).

Μέτρος (τό) φαίνεται, αλήθεια, πώς δεν έχει ετυμολογική αντίσμιση με το άρχ. δεφτερόκλιτο: *μέτρος(ν)*, μόνο είναι μετασχηματικό. όπως δλδ. είχαν οι αρχαίοι *πένθος > πειθώ, έθος > εθίζω* κτλ. Έτσι αντίθετα είπαμε σήμερα έμεις από αρχαιότερα ρήματα, νεότερα άφηρημένα οὐδ. με -ος: *βροντώ > το βρόντιος, κοστίζω > το κόστιος, πρέπω > το πρέπος, μετρώ > το μέτρος* κτλ. (Γρ. ρωμ. γλ. § 1361), Και όπως μερικά τους μοιάσανε με αρχαία λ.χ. *δρυσίζω > το δρόσος* (ή δρόσος), *κλαδέβω > το κλάδος* (ό κλάδος), έτσι έμοιασε και τό: *μετρώ > το μέτρος* (το μέτρον). Μερικά πάλι άλλαξανε κλίση κατ' αναλογία: είπαμε δλδ. το *οῦρος* αντί το *οὔρο(ν)*, που δεν έγινε βέβαια απ' το *οὔρω*, γιατί αφτό δεν είναι λαϊκό: είπαμε το *κόστο* αντί το *κόστιος*, γιατί απ' το *κοστίζω* γίνεται μόνο: το *κόστος* τριτόκλιτο: πρβλ. *τσαπίζω > το τσάπος* (δχι: το *τσάπο*), *γεμίζω > το γέμος* (δχι: το *γέμο*), είπαμε τη μετοχή: το *πρέπο(ν)*, που δεν είναι βέβαια το νεοελλ. *πρέπος*.

Μηλαδέρφω (τό) συνηθίζεται στον πληθυντ: *μηλαδέρφια* κατά μετάθεση φθόγγων απ' τό: *λημαδέρφια* που γίνεται κατά άνομοίωση απ' τό: *ληλαδέρφια* (δλδ. *άλληλαδέρφια*) *λ+λ > λ+μ*. Το *μηλαδέρφια* άφού έπαθε τη μετάθεση, παρετυμολογήθηκε προς το *μήλα*, σά να λέμε: *μήλινα άδέρφια* (ΓΓΕ. β', 222 κ.π.)

'Ακόμα τα *μηλαδέρφια* τα λένε και: *μελαδέρφια* παρετ. προς το: *μέλι*, δλδ. *μελένια άδέρφια*, μα και: *μουλαδέρφια* παρετ. προς το *μούλος* (=νόθος), δλδ. *μούλικά άδέρφια*.

'Ο άρχικός τύπος είναι τό: *άλληλαδέρφια*, που κατ' άπλολογία το λένε και *άλλαδέρφια* κι άφού έγινε *άλλαδέρφια* παρετυμολογήθηκε προς το *άλλος*, γιατί είναι από άλλο γονιό: τα λένε και: *λωλαδέρφια* από παρετυμολογία προς τό: *λωλός*, γιατί αφτά πραγματικά μαλώνουν μεταξύ τους σά *λωλά*. Το άκατανόητο: *άλληλαδέρφια* το καταλαβαίνουμε, άμα δοῦμε

πώς έγινε με αναλογία κατά το *ἀλληλοπρόγωνα* = προγόνα προς ἄλληλα. Ὁ κ. Κουκουλές τὰ ξεδιαλύνει ὥρατα (Λεξικ. ἀρχ. ε' 139).

Μικούτσι(ι)κος· ὄχι ἀπὸ τὸ μικρὸς, παρὰ ἀπὸ τὸ μικρὸς τοῦ Χοιροβοσκίου ('Ανεκ., Ὁξων. 2.240) — δωρικὰ μικρὸς. πρβλ. *ἀρκούδα* ὄχι ἀπὸ τὸ *ἄρκτος*, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ *ἄρκος* (Αἰλ. π. ζ. 1,31). «Μαρτυρεῖ δὲ καὶ ἡ συνήθεια οὐκ ἀπὸ τῆς *ἄρκτου* ἀλλ' ἀπὸ τῆς *ἄρκου* παραλαβοῦσα τὴν *ἀρκούδαν*» Εὐσταθ. ἐπισκοπ. Θεσσαλονίκης 1156, 16. ἐκδ. Ρώμης 1540 — 1550.

Μιλίνα (ἡ)· ἀπ' τὸ βουργάριο : *μλίνα* = πίττα. Μὲ τὴ *μυλινόβιτσα* δὲν πλάθουν βέβαια, παρὰ ἀνοίγουν ἀπὸ τὴν πλασμένη ζύμη φύλλα γιὰ τὴ *μλίνα*.

Μιμίγκα (ἡ)· τὸ *μιμ* - μοῦ φαίνεται πὼς εἶναι ἀπ' τὸ *μιμοῦμαι*, τὸ - *ιγκα* παραγωγικὴ καταλ. (*μαμαλ-ίγκα* κλπ.).

Μιμίδ' (τὸ)· σημαίνει πληθὺς μεταφορικά, γιὰ τὴ μιμίδια εἶναι πολλά, νὰ ποῦμε.

Μοσσιά, (ἡ)· ἀπὸ τὸ *μόσχος*. Ἡ λέξη *μόσχος* ποὺ ἀρχικὰ σήμαινε κωλορίζι, βλαστάρι, ἴσως εἶναι νεότερος τύπος τοῦ *ῥοχη* > *ῥοχος* (πρβλ. *ὀνθυλεύω* > *μονθυλεύω*, *ῥχλος* > *μόχλος*, *ῥχθέω* > *μοχθέω*, *ἄρω* > *μάρω*, *ὕδαλεος* > *μυθαλέος*). Ἀπ' τὸ βλαστάρι (Λ 105) σήμανε καὶ τὸ παιδί δηλαδὴ τὸ γυῖο ἢ τὴ θυγατέρα, κατόπι κάθε νεογέννητο ζῶο — σήμερα ἀκόμα στὴν Κρήτη : *μοσκούλα* λένε τὴ γίδα τὴν ἀχρόνιστη — καὶ τέλος ξεχωρίστηκε γιὰ τὸ νιογέννητο τῆς ἀγελάδας, τὸ δαμαλάκι, τὸ μοσκάρι. Ἀργότερα (τὸν 9' αἰῶνα μ. Χ.) κάποιο μικρὸ ζῶο τῆς Ἀσίας (πρβλ. *μῦς*) ποὺ βγάζει ἀπ' τ' ἄχαμνά του μιὰ φαρμακευτικὴ οὐσία καὶ ὀνομάζεται γιὰ τοῦτο περσικά *mushk* (=ἀρχίδι· πρβλ. *μύσχος* τὸ ἀνδρεῖον καὶ γυναικεῖον μόριον 'Ησυχ.) τ' ὀνοματίσανε : *μόσκο* ἀπὸ παρετυμολογία, γιὰ τοῦ μοιάζει κάπως τὸ ζῶο ἀπὸ μὲ *μοσκάρι*, καὶ εἶναι γνωστὸ πὼς ἀπὸ καμιά φορὰ ἢ παρετυμολογούμενη λέξη παίρνει φθογγικὰ ὁλότελα τὴ μορφή τῆς λέξης ποὺ χρησίμεψε γιὰ παρατυμολογικὸ αἷτιο ὡς γνωστότερη, μὰ τὸ νόημα τῆς καθεμιᾶς μένει ξεδιαλεγμένο μέσ' στὴν ψυχὴ τοῦ μιλητῆ. Ἔτσι προκύπτουν δυὸ λέξεις ἰδιόφθογγες μὲ διαφορετικὰ νοήματα (πρβλ. τὸ ψάρι *πέρκα*, ποὺ τὸ εἶπαμε καὶ *πέρδικα*). Ἔτσι καὶ τὸ προϊόντο του ὀνομάστηκε *μόσχος*, καὶ ἐπειδὴς ἀπὸ τὴ οὐσία ἀναδίνει μιὰν ὁμορφὴ μυρωδιά καὶ τὴ μεταχειρίζονται οἱ Ἀνατολίτες στὴν ντουαλέττα τους, εἶπαν *μόσκο* καθ' ἑβωδιά. Ἐμεῖς σήμερα ὅταν λέμε *μόσχος*, *μοσσιά*, *μοσκοβολάει*, *μοσκοβολητάδα* κλπ. οὔτε τ' ἄχαμνά τοῦ ζώου περνοῦν ἀπὸ τὸ νοῦ μας, οὔτε γιὰ δαμαλάκι μιλοῦμε, οὔτε γιὰ βλαστάρι ξαίρουμε, παρὰ μόνο γιὰ ἑβωδιὲς καὶ μύρα.

Μουλώνω· (δυὸ λλ)· ὁ κ. Χατζηδάκης, τὸ παράγει ἀπὸ τὸ ἀρχ. : *μυλλῶς* ('Επετ. Πανεπ. ζ' σελ. 60, κοῖτα καὶ Κοραῖ Ἀτακ. δ', 335).

Μούλλωμα, τό· εἶναι τὸ ρηματικὸ τοῦ *μουλλῶνω*, ἂν καὶ τὸ νόημά του εἶναι διαφορετικόν.

Μουκίζω· τὸ εἶναι τοῦ *μυγνστ*. Ἑλληνισμοῦ (Λεόντιος Κύπριος 1721α, 1724α Migne Πατρολ. ἑλλ. τόμ. ιη'). ὁ Σουτῖδης ἔχει τὸν τύπο : *μωκίζω*.

Μουρμούρα ἀντὶ *μυρμύρης*. Ἀνέκαθε ἡ γλώσσα μας μεταχειρίζεται τὰ ἀφηρημένα θηλυκὰ μὲ τὴ σημασία τῶν συγκεκριμένων οὐσιαστικῶν λ. χ. ἡ λέξη : *νεανία* (ἡ), ἀρχικὰ σήμαινε *νεότης*· τὸ ἀναρθρο : *νεανία* (θλ.) τὸ πήρανε γιὰ κλητικὴ (ἀρσ.) καὶ ἀπ' ἀπὸ εἶπαν ὀνομαστικὴ : ὁ *νεανίας* συγκρ. τὸ δικό μας : *γεία σου, λεβεντιά* (θλ.) = *γεία σου, λεβέντη*.

Μουρουγλή. Ὁ τύπος *μουρουγλὸς* > *μωρογλὸς* ἀπὸ μετάθεσιν τοῦ : *μωρογλὸς* δλδ. *μωρολόγος* δυναμώνει καὶ ἀπὸ τούτῃ τὴ μερὶα τὴ θεωρία μου, πὼς τὸ : *μουρλὸς* εἶναι τὸ : *μωρολόγος* (ΓΓΕ. α', 14).

Μουσκάρι (τὸ)· μόσχος. Γιὰ τὴν ἐτυμολογία του κοῖτα παραπάνω (σελ. 264) τὴ λέξη *μοσσιά*.

Μουσουνίζω· ἔτσι λέμε σύνθηθα ἀντὶ *μουσουδίζω* > *μούσουδο* = πρόσωπο· τὸ ν' ἀντικατέστησε τὸ δ ἀπὸ ἀναλογικὴ ἐπίδραση τοῦ *μούτσουνο*.

Μοῦτρα (τὰ). Κατὰ τὸν κ. Χατζηδάκη τὸ *μοῦ*-τρο ἔχει τὴ ρίζα *ιτα* *ιτκή* *ιμι* καὶ τὴν κατέληξη ἑλληνικὴ -*τρο*.

Μουτσουφλῶ· τὸ σωστὸ ρῆμα εἶναι τὸ βυζαντινὸ : *μουρτσουφλῶ*· πρβλ. καὶ τὸ κύριο *Μούρτζουφλος* (τὸ *τσ* τότε τὸ γράφανε *τζ*)· τὸ *ρ* σωπαίνεται γιὰ ἀνομοίωση, ἔνεκα τὸ ἀκόλουθο λ.

Μοῦστος (ὁ)· ἀπὸ τὸ λατ. *mustum vinum* = νέο κρασί, ὅπου ἀποσιωπήθηκε τὸ οὐσιαστικόν : *vinum* καὶ ἔμεινε στὴ θέσιν τοῦ τὸ ἐπίθετο : *mustum* > ὁ *μούστος* ἀρσενικά κατὰ τὸ : ὁ *οἶτος* (ΓΓΕ. γ', 14). πβ. *denarius numas* > *δηνάρ(ον)*, *lapis lazuli* > *λαζουρι*, *lateralis besalis* > *βήσαλο* (κεραμιδοκόμματο), *lanarius pecten* > *λανάρι* *lactuca amarula* > *μαρούλι*, *corium lanatum* > *λανάτη*, *via strata* > *στράτα*, *platica pecunia* > *εἰλίτικα*, *macedonense petroselinum* > *μακεδονήσι(ον)*.

Μούσκεμα (τὸ)· > *μόςκευμα* δηλ. χλωρὴ βέργα ποὺ τὴ βρέχουμε συχνὰ γιὰ νὰ τὴν κάνουμε κατάλληλη γιὰ φύτεμα (*μόςχος*)· καὶ κατόπι κάθε πράμα πολὺ βρεμένο· «ἔγινε *μούσκεμα*» δλδ. βράχηνκα τόσο ὅσο ἔνα *μόςκευμα*.

Μούχλα (ἡ)· ἀπ' τό : *ὀμίχλη* (Χατζηδάκης). Στὴν ἀρχαία Κοινὴ μαζὶ μὲ τὰ μὲ -*η* ἀπικὰ ἐπάρχανε καὶ οἱ τύποι μὲ -*α*, λείψανα δωρικὰ λ. χ. ἡ *κίχλη* καὶ ἡ *κίχλα*, ἡ *ζεύγλη* καὶ ἡ *ζεύγλα*, ἡ *ὀμίχλη* καὶ ἡ *ὀμίχλα*, ἡ *τρύγλη* καὶ ἡ *τρύγλα*, ἡ *στρέβλη* καὶ ἡ *στρέβλα*, ἡ *θῖνη* καὶ ἡ *θῖνα*, ἡ *θέρη* καὶ ἡ

θέρμα κτλ. 'Απ' ἄφτὰ στὴ νέα ἑλληνικὴ ἐπικρατήσανε προπάντων οἱ τύποι μὲ -α: ἡ *ρίνα*, ἡ *ἀμούχλα*, ἡ *ζεύλα* κτλ. 'Επειδὴ στὸν πληθυντικὸ καὶ τὰ μὲ -α καὶ τὰ μὲ -η ἔχουνε τὶς ἴδιες κατάληξεις, γι' ἄφτὸ πολλὰ ἀρχαιότερα μὲ -η ὅταν ἀνταμώνονται στοὺς τύπους τοῦ πληθυντικοῦ μὲ τὰ -α, σχηματίζουνε κατόπι καὶ ἄφτὰ τὸν ἐνικό τους μὲ : -α, δηλαδὴ σύφωνα μὲ τὸ σχῆμα: οἱ *ρίνες*—ἡ *ρίνα*, εἶπανε καὶ : ἡ *γλήνη*—οἱ *γλήνες* > ἡ *γλήνα*, ἡ *κρήνη*—οἱ *κρήνες* > ἡ *κρήνα*, ἡ *μερσίνη*—οἱ *μερσίνες* > ἡ *μερσίνα* καὶ καθ' ἑξῆς: ἡ *ἄχνα* ἀντὶς ἡ *ἄχνη*, ἡ *ἀμούργα* ἀντὶς ἡ *ἀμόργη*, ἡ *ἀρχάνα* ἀντὶς ἡ *ἀράχνη*, ἡ *δοκάνα*, ἡ *δούλα*, ἡ *βρακοζόνα*, ἡ *κορώνη* > ἡ *κουρούνα*, ἡ *κάπνα*, ἡ *κοίτα*, ἡ *κολώνα*, ἡ *λεύκα*, ἡ *μολόχα*, ἡ *πέρκα*, ἡ *στοίβα*, ἡ *σφεντόνα*, ἡ *καλύβα*, ἡ *ἄξινα*, ἡ *χελώνα*, ἡ *δαμάλα*, ἡ *σμίξα*, ἡ *λαγάνα*, ἡ *τολύπη* > ἡ *τουλούπα*, ἡ *γρώνη* > ἡ *γούρνα*, ἡ *μαστίχα* κτλ.

Μποχισαλίικ (τό) λ. τουρ. bohtshalik ἀπ' τὸ *μποχισ* (<bohtsha). Καθαφτὸ *μποχισαλίικ*=δέμα ἀπὸ ροῦχα (πολύτιμα ὁπασδήποτε) καὶ ἀπὸ τοῦτο εἰδικέφτηκε στὴ 40κλησιώτικη σημασία.

Μπαμπράκ'ς (ὁ) λ. σλ.

Μπάρεμ λ.τ. bare > barem ἴδιο νόημα ἀπ' τὸ περσ. bari. Τὸ τελικὸ μ εἶναι ἡ τούρκικη χητικὴ ἀντωνυμία, ποὺ συχίστηκε μὲ τὴν ἑλληνικὴ πρβλ. belki > belkim. ἔτσι λοιπὸν λένε στὰ νότια ἑλλην. ιδιώματα: *μπάρεμ*, *μπέλιμ* μου κατὰ τὰ: *κάμ-μον* (δλδ. *κἄν μου*), *τάχα μου*, *τό μου* ¹) κτλ.

Μπαρνιάκ (τό) λ. τ. bardak ἴδια σημασία.

Μπατάκα (ἡ) ἀπ' τὸ τουρ. batac=λάσπη, βόρβορος, βόθρος καὶ γενικὰ κάθε ἔδαφος ποὺ βυθίζεται. Μτροφ. φτώχεψη, χρεωκοπία.

Μπεζερντίζω (<bezerdim) ἀπ' τὸ bezmek=βαριοῦμαι τουρ. ἀπαρέμφατο.

Μπατσῆς (ὁ) λ. σλ.

Μπλάστρο (το) ὁ τόνος τῆς παραλήγουσας μᾶς δείχνει πὼς δὲν εἶναι τὸ ἀρχαῖο *ἐμπλαστον*, ἀλλὰ εἶναι νεοσυνφυρμὸς τοῦ (<μπλαστρώνω>): *μπλάστρι*+*ἐμπλαστον* > *μπλάστρο*. δλδ. τὸ *ἐμπλαστον* τονίστηκε στὴν παραλήγ. κατὰ τὸ *μπλάστρι*, γιὰ τὸ ἂν εἶτανε τὸ ἴδιο τὸ *ἐμπλαστον*, δὲν ὑπαρχε λόγος νὰ μὴ μείνει τὸ ἀρχαῖο *ἐ*- μὲ τὸν τόνο του πρ. *μπλέκω* ἀλλὰ: *ἐμπελεμα*, *ντύνω* ἀλλὰ: *ἐντυμα*, *παινώ* ἀλλὰ: *ἐπαινος*, *ρημάζω* ἀλλὰ: *ἐρημο*.

Μπλούγκα (ἡ) εἶναι ἡ λέξη σλάβικη.

Μπράζγκα (ἡ) λέξη σλάβικη.

(1) Στὴ Γρ. μου σελ. 362 ὑποσημ. (3) τὸ ξηγοῦσα ἄλλιως, ὁ Ξανθοῦδιδης 'Ερωτ. σελ. 437) δίνει τὴ σωστὴ ἐξήγηση.

Μπογιαμάς (ὁ) λ. τ., ποὺ σημαίνει βαμμένος, ἀπ' τὸ: *μπογιὰ*=χρῶμα. Λοιπὸν λεγότανε ἔτσι τὸ μάβρο κρασί τῆς Θράκης, γιὰ τὸ ἔκανε τὴν ἐντύπωσιν πὼς εἶτανε τεχνητὰ βαμμένο, τόσο δλδ. μάβρο εἶτανε.

Μπομπή (ἡ) πομπή, τὸ ἀρχαῖο ἀχορδόηχο: π > b ἢ ἀπὸ τὸ τελικὸ ν τοῦ ἀρθρου τῆς ἐνικῆς αἰτιατ., ποὺ προφέρνεται μαζὶ μὲ τὸ ἀρχαῖο τῆς ἀκόλουθης λέξης *τὴν πομπή* > *τημπομπή* καὶ κατόπι παίρνεται καὶ στίς ἄλλες πτώσεις: *ἡ μπομπή*, *τῆς μπομπῆς* κτλ., πρβλ. *τὸν παστὸ* > *ὁ μπασιός*, *τὸν πιστὸ* > *ὁ μπιστός*, *τὸν πείρο* > *ὁ μπεῖρος* κτλ., ἢ ἀπὸ παρὰμοιασμα τοῦ σύμφωνου τῆς πρώτης συλλαβῆς μὲ τὸ σύμφωνο τῆς δέφερης: π+b > b+b.

Μποντίτς προφέρνεται bodits (τό) ('). Τὸ βυζαντ. ὑποκοριστικὸ τοῦ *μπότης* > *ἐμπότης* εἶναι *μποτόπουλον* (Πτωχοπρ. ἐκδ. Κοραῆ σελ. 7 βιβλ. Α', στ. 165).

«'Αλλὰ καὶ τὸ *μποτόπουλο* νὰ γέμιζα κρασίτζιν» καὶ *ἐμποτόπουλον* (σελ. 8 στ. 190):

Τὸ ἄσπρον *ἐμποτόπουλον* γεμίτον κρασοβόλιν».

Ἡ κατάληξη -ιτσι πρβ. *κορίτσι*, *παιδίτσι* κτλ. (Φιλην. Γρ. Ρωμ Γλῶσσ. § 1479) εἶναι ἐπίσης βυζαντινὸ ἀπομεινάρει τὸ *μποντίτσι* λοιπὸν εἶναι τύπος ἐπίσης ὑποκοριστικὸς τοῦ *μπότης* δλδ. *ἐμπότης*: «Τῇ μέντοι εὐγενεΐᾳ σου ἀπεστάλησαν δεξιωμάτων ἕνεκεν ἐγκόλπιον χρυσοῖν..., κανκίον σαρδονύχιον καὶ ἐμπότης κρύος» Annae Comnenae Porphyrogenitae, Alexias ex recensione Augusti Reifferscheidii 1, 3 10 (σελ. 123,2).

Ὁ *ἐμπότης* κατὰ τὸν Ἐρρ. Στέφανον εἶτανε: crystallinum poculum, καὶ ἀπὸ τῆς *κρύος* φαίνεται πὼς εἶτανε δοχεῖο ποὺ κρύωνε τὸ κρασί: *κρνοντήρι*, ποὺ μὲ τὴν ἀποσιώπηση τοῦ I (ἐδῶ ν) κοντὰ στὸ ρ γίνεται κανονικὰ *κρνοντήρι* καὶ ποὺ τὴν παρετυμολογήσανε οἱ ἀπλοῖκοι μὲ μὲ τὸ ἀρχ. *κρατήρ* (ΓΓΕ. α', 167).

Ἄλλος νεότερος τύπος τῆς λ. εἶναι *νεμπότης* (Simon Portius Λεξικόπουλο Ρωμαῖκο κτλ. Παρίσι. 1635). Στὸν τύπο *νεμπότης* τὸ ἀρχαῖο ν εἶναι ἀπομεινάρει τοῦ ἀρθρου τῆς αἰτιατικῆς: *τὸν ἐμπότη* > *τὸ νεμπότη* > *ὁ νεμπότης* (κοιτ. λέξη *ναγός* σελ. 269) στὰ Ἐφτάνησα, ποὺ ἔχουνε πολλὰ ἰταλ. θαροῦνε μερικοὶ πὼς εἶναι ἀπὸ τὸ botte, ποὺ σημαίνει ἀπάνω-κάτω τὸ ἴδιο. Φαίνεται λοιπὸν πὼς ἐδῶ γίνεται παρετυμολογικὴ σύγχισι.

Μπόσνερο (τό) = *μπόσι*(κο) (ἀπ' τὸ τ. bosh) + -ερο παραγωγικὴ κατάληξι.

1) τ > d κατὰ ἀφούμωση ἡχικὴ πρὸς τὸ ἀρχαῖο β.

Μπουμπούκλ (τό)· από το αρχαίο έλλ. βύμβουξ. Ἡ ἀρχαία προφορά τῆς 2ης συλλαβῆς: *μυβ*=*bu* ἔνεκα τὸ μυτόπνοο μ ἔμεινε στὴ γλώσσα μας ὥστα σήμερ^α· ἡ πρώτη συλλαβὴ βο γίνεται *μπον* ἔτσιδ^α: τὸ ἀρχαϊκὸ β > b κατὰ ἀφουοίωσι πρὸς τὸ b τῆς 2ης συλλαβῆς, καὶ τὸ *ου* > *ουμ* (ΓΓΕ. γ'. σελ. 158) ἢ καὶ *μπο* > *μπον* (ιδ. βιβλ. σελ. 159) ἀπὸ γειτονικὴ συνεργία.

Μύτ (ἡ). Ἡ δική μας ἡ *μύτη*, πλὴν σωστὸ *μύτι* (μὲ δύο *ττ*¹) δὲν εἶναι βέβαια ἡ ἀρχαία *μύτις*, μὰ ἀφοῦ ἔγινε τὸ *μύτι* καὶ συμφώνησε μὲ τὸ *μύτις* φθογγικὰ σχεδὸν ὁλότελα, καὶ λίγο ἀπόμακρα καὶ νοηματικά, συχίσαιε τὰ δυὸ οἱ ἑλληνίζοντες, νὰ ποῦμε, μάλιστα ὅταν δὲν προφεροῦνταιε πιὰ στὴν κοινὴ ὁμιλίᾳ τὰ διττὰ σύμφωνα κι ἔτσι γράψαιε *μύτις* τὴ *μύτι* (*Ἀωνύμου ἱατροῦ 265 ἔκδ. Emerin Anecd. Medica gr.), ἔνῳ ὁ Πτωχοπρ. τὴν ἔγραψε *μύτι* (Β', 52). Ἄν τὸ δικό μας τὸ *μύτι* εἶναι ἀπ' τὸ ἀρχαῖο *μύτις*, θὰ τὸ λέγαμε ἡ *μύτιδα*· προβλ. *κόνιδα*, *βώτριδα* (δηλ. *βρώτιδα*²) *ὄρνιθα* κτλ. Ἀπὸ εἶναι μιὰ σοβαρὴ ἀντίρρηση πὼς ἀπ' τὸ ἀρχαῖο *μύτις* δὲν μπορούσε νὰ βγεῖ *μύτι*. Ἡ ἀρχαία αἰτ. βέβαια κάμνει καὶ *ὄρνι*, ἔμεις ὅμως φαίνεται ὅτι ἀκολουθώντας τ' ἄλλα τριτόκλιτα δὲν εἴπαμε ἡ *ὄρνι*, εἴπαμε: ἡ *ὄρνιθα* (μόνο ἡ *χάρι* λέμε ὄνομ., κατὰ τὴν παντάκουστη αἰτ.: τὴν *χάρι*, ὥστόσο εἴπαμε καί: ἡ *χάριτα*), δὲν μπορούσαμε ὅμως φαίνεται, νὰ ποῦμε ἡ *κόνι*=ἡ *κόνιδα*, ἡ *βώτρι*=ἡ *βώτριδα*, γιατί ἡ κατάληξι *-ίδα* ἀπ' τὰ δζύτονα (*ἰσχ. πιτρις* > *πατριδα* κτλ.) εἶναι πολὺ μέσ^τ στὴν ψυχὴ μας (Γρ. Φιλ. § 1394) γιὰ τοῦτο εἴπαμε ἀκόμα καί: ἡ *βωτριδα*, ἡ *τηνηλίδα* (ἀπ' τὸ: τὴν *τήλιν*, ἡ *τῆλιν*=εἶδος τριφυλῆ), ἡ *κονίδα* ἀπ' τὴν ἀρχαία ἀκόμη τονισμένο: ἡ *κονίς*, ἴσως καὶ κανένα ἄλλο. Μπορούσαμε λοιπὸν ἀπ' τὸ: *μύτις* νὰ ποῦμε ἀκόμα: ἡ *μυτιδα* (μ' ἔκα *τ*), ὅχι ὅμως: ἡ *μύτι* (μὲ δυὸ *ττ*). Ἀπὸ ποῦ βγαίνει λοιπὸν ἡ δική μας: ἡ *μύτι*; Ἀπὸ ἔρχομαι νὰ πῶ τώρα. Ὑπάρχει ἀρχ. ἑλλην. λέξι συνθετὴ: *ἀπομύτι* (=βγάζω τὴ μύξα ἀπὸ τὴ μύτι), ἀπὸ τὴ λ. ὑποθέτει τὸ ἀπλό: *μύτι*. Ἐτοῦτο λοιπὸν ἔτσι ἀπλὸ δηλ. χωρὶς πρόθεσι, τῶς εἰς φτυχῶς ὁ Ἡσύχιος. Γιὰ νὰ τῶς εἰς λοιπὸν ὁ Ἡσ., θὰ πῇ πὼς λεγότανε, ἡ πὼς κάπου τῶς γραμμένο. Μὰ γιὰ νὰ τῶς εἰς ἀπὸς γραμμένο, οἴγουρα θὰ λεγότανε. Καὶ νὰ λοιπὸν ἔτσι μετασχηματικὰ ἀπ' τὸ *μύτι* βγαίνει ἡ *μύτι*, ὅπως ἀπ' τὸ *πλανάω* > ἡ *πλάνη*, ὅπως ἀπ' τὸ *ἀσάομαι* > ἡ *ἄση*, ὅπως ἀπ' τὸ *πλημύρω* > ἡ *πλήμη*, ὅπως ἀπ' τὸ *καπνίζω* ἡ *κάπνη*. Πὼς τό: *μύτι*

1) Ἡ προφορὰ τῆς μὲ δυὸ *ττ* σώζεται στὰ Δωδεκάνησα κλπ., στὶς χῶρες δηλ. ποὺ προφέρουν ἀκόμα τὰ διττὰ σύμφωνα καὶ μόνο ἀπὸ εἶναι ἀρκετὸ νὰ μᾶς δείξει τὴ σωστὴ παραγωγή.

2) Ἀπ' τὸ συμφωνοῦ τοῦ Εὐαγγελικοῦ β ρ ὦ σ ι ς (Μαθ. 6. 19) μὲ τὸ ε ὕ ρ ὦ τ ο ς — ε ὕ ρ ὦ ς ἔγινε τὸ β ρ ὦ τ ι ς > β ρ ὦ τ ι δ α > β ὠ τ ρ ι δ α.

καὶ ἡ *μύτι* τονίζονται στὸ ὕδιο φωνήεντο, ἀπὸ δὲν ἔχει νὰ κάνει, ἔχουμε κι ἄλλα τέτοια: *σκιζώ* > *σκιζα*, *σκούζω* > *σκούζα*, *παρασούρω* > *παρασούρα* (=ἡ σκούπα, δηλ. ἡ φοροκαλιὰ στὴ Δυτ. Κρήτῃ) κτλ. Ἀπ' τὸ *μύτι* γράψαιε (ἢ καὶ εἴπαμε) τὴν ἑλληνικOURA: *μύτις* (μὲ δυὸ *ττ*, παρακαλῶ) καὶ τοῦτο εἶναι, ποὺ θησαυρίζει στὸ λεξικό του ὁ Ἡσύχιος.

Ναγός (ὁ)· *ἀγωγός*, κατὰ ἀπλολογία (ΓΓΕ. β', 143): *ἀγός* καὶ ἀπὸ τὸ *ν* τῆς ἑν. αἰτ. τοῦ ἄρθου τὸν -*ἀγός* > *τὸ-ναγός* > ὁ *ναγός*· προβλ. τὸν *οἰκοκύρη* > ὁ *νοικοκύρης*, τὸν *ὄμο* > ὁ *νῶμος*, τὴν *Ἰδα* > ἡ *Νίδα*, ἡ *Ν-ίμ-προ*, ἡ *Ν-ιός*, ἡ *Ν-ικαριά*, ὁ *Ν-αίμονας*, ὁ *Ν-ιερδάνης*, ἡ *ν-αίρα*, ἡ *Ν-αῖνο*, ὁ *ν-άμμος*, ὁ *ν-ήλιος*, ἡ *ν-ουρά*, ἡ *ν-άκρα*, ὁ *ν-ιπιτάφιος*, ὁ *ν-ίχουρας* (<ἵκερος) κτλ. Τὰ πότερα ἀπ' ἀπὸ εἶναι ἰδιωματικά, μὰ στὴν ἐπιστήμη ἀπὸ βέβαια δὲν τὰ ξεχωρίζουν ἀπὸ τὰ κοινά. Προβλ. τ' ἀρχαῖο *ν-ἡδνμος*, ποὺ δὲν εἶναι ἄλλο ἀπ' τὸ *ἡδνμος* μὲ προθεματικὸ *ν* ἀνάλογο μὲ τὰ παραπάνου νεοελληνικά κατὰ τὸν Buttmann.

Ναζλανίζω ἀπ' τὸ *τ. nazlandim* < *nazlanirim*· προβλ. *naz*=*νάσι*. **Νάτογες** (ὁ)· τὸ: *νάτον-καλέ* > *νάτον-κα* > *νάτονκε*: ὄνομαστ. ὁ *νάτγκες*, προβλ. *ναῖς*—*καλέ* > *αἰσκε* (ΓΓΕ. β', 12).

Νέ! ἀποσπασμένη ἡ πληθ. καταλ. τῶν ρημάτων: *θὰ πάμενε*; > *ἀπάμ' νε*; *θὰ φάμενε*; > *ἀ' φάμ' νε*; ¹) κτλ., ποὺ θεωρήθηκε ἐρωτηματικὸ μόριο καὶ πέρασε καὶ στὰ ἑνικά: *ἀ' νάτ' νε*; *ἀ' πὰς νε*;

Νεγκάζω· ἐπειδὴ ἡ προθ. *ἀνὰ* γίνεται ἰδιωματικὰ *ι* ὥς *α'* συνθετικὸ (προβλ.: *ἀναβαίνω* > *νεβαίνω* κτλ.), θεωρήθηκε καὶ τὸ: *ἀναγκάζω* πὼς ἔχει *α'* συνθ. τὴν: *ἀνὰ* καὶ λέχθηκε ἰδιωμ.: *νεγκάζω*.

Νενιάζω=*νανουρίζω* δλδ. τραγουδῶ: *νένι νένι*· ἀπὸ εἶναι ἄλλος τύπος τοῦ *νάνι νάνι*, ὅπου τὸ *α* γίνεται *ε* ἀπὸ τὴ γειτονία τοῦ *ν* προβλ. *Παναγιά* > *Πανεγιά*, *πινίκι* > *πινέκι* (Σινασός), (Νέαν κόμη): *Νάγκωμη* > *Νέγκωμη* > *Εγκωμη* (λάθος ὁ Μενάρδος στὴν Ἀθηνά τομ. ιη' σελ. 384).

Λοιπὸν δὲ γίνεται ἀπὸ τὸ: *ἐννοια* > *ἐγνοια* καὶ θέλει: ἄλλο εἶναι τὸ *νεγνοιάζω* > *ἀνεγνοιάζω* εἶμαι *ἀνέγνοιαστος* > *ἀνέγνοιαστος*=*ξένοιαστος*· προβλ. *ξεγνοιάζουμαι*.

Νεδιάζω· γίνεται ἀπὸ τὴ φράσι: *νὰ διέ* (ἢ *νὰ διέ*): *ναδιάζω* καὶ κατόπι *νεδιάζω* κατ' ἀναλογία ἄλλων ρημ. (*ἀ*)*νὰ*-> *νε*- προβλ. *ἀνακατώνω* > *νεκατώνω*, *ἀνα(σ)κουμπώνω* > *νε(σ)κουμπώνω*, *ἀνακωλώνω* > *νεκωλώνω*, *ἀνακαθαρίζω* > *νεκαθαρίζω*, *ἀναγουλιάζω* > *νεγουλιάζω*, *ἀνασπῶ* > *νεσπῶ* καὶ *νεσπίζω*²), *ἀναπιτρακίζω* > *νεφτερακίζω* κτλ. βλ. Θρακικά τομ. Δ', 303—305.

1) Τὸ πρῶτο *ε* ἀποσιωπάται: *θὰ ἀ φ ἀ μ (ε) ν ε* κτλ. κατὰ τὸ νόμο τοῦ Κρέτσερ, ἔνεκα τὴ γειτονία τοῦ *ν* (ΓΓΕ. α', 88 καὶ πέρα).

2) Ἐμμεῖς λέμε: *κοὺ σπίζω* (=ινάξει) τὸ *γαῖμα*· δλδ. *ἐκ σπάζει* > *κ σπίζει* > *κοὺ σπίζει*.

Νεφτερακεῖ· ἀφοῦ τὸ β' συνθετικὸ εἶναι τὸ φτερό (< πτερόν), ἡ γραφὴ μὲ ν: *νευτερακεῖ* μοῦ φαίνεται τυπογρ. λάθος. *Ἀναπτερουγίζει* > *ανεφτερουγεί* > *νεφτερακεῖ*, ἡ καταλ.- *συγεί* ἔγινε: - *ακεῖ* ἀπ' τὸ ὁμοιονόημο: *λακίζει* > *λακεῖ*=*λαχταρῶ*, πετᾶ, ὅταν ὁ λόγος μάλιστα εἶναι γιὰ τὴν καρδιά.

Νεκούλκουτος· (=χωρὶς κουκούλα) συμφυρμός: *νεκούκουλος*+*νεκούτρουλος* (=μὲ ἀσκέπαστη τὴν κούτρα).

Νερεύγουμ· εἶνε τό: ἀνερεύγομαι.

Νιάτα (τά)· ὁ πρῶτος τύπος εἶναι: *τὰ νιότα* πληθ. τοῦ: *ἡ νιότη*, δηλ. ἀλλαξόγενο· *πρβλ.* *ἡ ἀχνότη* > *τὰ (ἀ)χνότα*, ὁ *πῆλδς* > *τὰ πηλά* κτλ. Κατόπι ἔγινε: *νιάτα* κατὰ τὰ ἀποδέλοιπα μὲ -*άτα* λ.χ. *γεμάτα*, *πρεπάτα* κτλ. Ἡ *νιότη* πῆρε στὸν πληθυντ. τύπο οὐδέτερο, γιατί συνεπάρθηκε μὲ ἄλλους ὁμοιονόημους πληθυντικούς: *τὰ κάλλη*, *τὰ χόντρητα*, *τὰ πάχητα* κτλ. Κατὰ τὸ: *τὰ νιάτα* εἶπαν ἀπ' τὸ ἐνικό: *ἡ μικρότη* (=ἡ μικρὴ ἡλικία) τὸν πληθυντ.: *τὰ μικράτα*.

Νοιάζουμ· (ὄχι *νιάζουμ* μὲ ι) θέλει μὲ οι, γιατί εἶναι ἀπ' τὸ *ἐννοια* =φροντίδα, ἄλλο τὸ: *νιώνω*=*νοῶ*, ἐνόησα > ἐνοησα > ἐνιωσα—*νιώνω*—*μετανιώνω*, κι ἄλλο πάλι τὸ *νιώνω* (>*νεώνω*=*νεάζω*)—*ξανανιώνω*=*ξανὰ γίνουμαι νέος*.

Νιτσιτσία (τά)· ἀπ' τὸ *νινί* > *νινίτσι* καὶ κατόπι κατ' ἀνομοίωση τῆς τῆς β' συλλαβῆς ἀπὸ τὴν α' καὶ ἀφομοίωσέ της πρὸς τὴν τρίτη; *νιτσιτσι*—*νιτσιτσία*.

Νομάτοι (οἱ)· ἀπ' τὸ ἀποστολικὸ: «ὄχλος... *δνομάτων*... ἐκατὸν *ἐτκοσι*» Πραξ. α', 15. *πρβλ.* οἱ *Ἀσωμάτοι* ἀπ' τὴ γεν. *τῶν Ἀσωμάτων*. Ὁ ἄλλος ὁ τύπος: *νοματοί* μὲ τὸν τόνο στὴ λήγουσα, γίνεται ἀπὸ τὸν πληθυντ. τύπο: *νοματαῖοι* > *νοματιοί* > *νοματοί*· *πρβλ.* *καπεταναῖοι* > *καπετανιοί* > *καπετανοί* κτλ. (Χατζηδάκη Λεξογρ. ἀρχ. γ', 112, ὅπου μᾶς φιλέβει καὶ μιὰ ἀσυνταξία κατὰ τὰ εἰωθότα: «*ἔν τινι* συλλογῇ. . . *ἐκ Λέσβου σταλῆισΑΝ*»).

Νομή (ἡ)· ἔδῳ γίνεται ἡ λ. ἀπὸ τὸ νόμος καὶ δὲν ἔχει σημασιολογικὴ σχέση μὲ τὸ: *νομή*=*βοσκή*, *μοιρασιά*.

Νομπέτ· λ. τ. *nobet* ἴδιο νόημα.

Νουρά (ἡ)· τὸ ἀρχικὸ ν εἶναι τοῦ ἐνικ. ἀρθρ. τῆς αἰτ. *τὴν—οὐρά* > *ἡ νουρά* (κοίτα λ. *ναγός*).

Νιάγκα (ἡ)· δάγκειος πυρετός, πού προέρχεται δλδ. ἀπὸ τὸν ποταμὸ Ντάγκη.

Νιάλια (τα)· λ. τ. *dal* ἴδ. νόημα.

Νιαντουλίζω ἀπ' τὸ *τανταλίζω* δλδ. *τανταλώω*,

Νταλώνουμαι συνεπαρμός: (ἐντρανίζομαι >) *ἀντραλίζομαι* + *τανταλώνομαι* > *νταλώνομαι*—*νταλωμίδα* καὶ σ' ἐμᾶς *νταλωμάρα*.

Νιέ λ. τ. *de* ἴδια σημασία.

Ντεντώνω· κατ' ἀφομοίωση τῆς α' συλ. πρὸς τὴ β' ἀπ' τὸ *τεντώνω*, πού γίνεται ἀπ' τὸ *τέντα*, ἀπὸ τὸ τελικὸ ν τῆς ἀντων. τὸν—*τεντώνω*.

Νιρλικώνω· ἄλλοι: *νιρλικώνω* καὶ πιὸ σωστὰ *δρολυκώνω* ἀπ' τὸ *βυζαν. ὑδρόλυκος* (Χατζηδ. Ἀθ. λξ', 188 κ.π.), πού ὡστόσο συχίστηκε μὲ τὸ περσοτούρκικο *derlik* κι ἀπὸ δῶ τὸ ἀρχικὸ d ἀντι δ.

Νιρλίκι (το) λ. τ. *derlik* ἴδιο νόημα (κ. πιὸ ἀπάνω).

Νιστηλώνω· ὄχι *διστηλώνω* ἀλλὰ *ἀντιστηλώνω* > (ἀ)ντιστύλι, ὥστε τὸ *στυ* μὲ ν.

Ντι-ντίρ (το)· λ. τ.

Νιουρβανίζω· ὁ Πτωχο. ἔχει τὸ στιχο 190: «ἐπάρετε *δουρβανιστὸν* δξύγαλον κυράδες». Ὁ Κοραῖς (Ἀτακ. α', σελ. 184) δὲν μπορεῖ νὰ τὸ ἐξηγήσει. Ἐπίσης ἀναφέρει ἀπὸ τὸ Δουκάγγ. (σελ. 1007) «*ὑδρόγαλα* τὸ ἀπὸ τοῦ *δρουβάνου*». —*Δρούβανον* εἶναι ἓνα δοχεῖο ξύλινο σὰ βαρέλι, πού στενέβει ἀπ' τὴ βάση πρὸς τὸ στόμο κι ἔχει σὰ γουδόχερο, νὰ ποῦμε, ἓνο ξύλο μακρύ, πού στὴ βάση του εἶναι καρφωμένο ἓνα κυκλικὸ ξύλο ἀρκετὰ βαρὺ. Μέσα στὸ δοχεῖο χύνουν τὸ γάλα, τὸ προωρισμένο νὰ βγάλει βούτυρο, καὶ μὲ τὸ ραβδί, πού εἶπαμε, τὸ χτυποῦν. Το ὄργανο ἀπὸ τὴν Πάναρμο τὸ λέγανε: *ἡ νιουρβάνα*. Τὸ ἀπόλειμμα τοῦ γαλάτου μετὰ τὴν ἀφαίρεση τοῦ βουτύρου εἶναι τὸ *δουρβανιστὸν δξύγαλον* τοῦ Πτωχοπρ. ἢ τὸ *ὑδρόγαλα* τοῦ Δουκάγγ. Ἀπὸ οἱ Παναρμιῶτες τὸ λένε: *ἡ τσορβάγκα*, λ. σλ.

Νιουγουστιζώ ἀπ τὸ τ. *dogustum* < *dogusurnm*=ἀλληλοδεγνόμεναι.

Νιουργουνζ· (τὸ)· *τούρκικα* ἀντι *dürbün* κατὰ παρετυμολογία πρὸς ἄλλη λέξη ὁμοιόφθογγη, ἀλλὰ διαφορονόημα *durgun*, πιὸ γνωστὴ ὁμως.

Νιουιλίκι· λ. τ. *dufluk* ἴδιο νόημα.

Νιυμάγκα ἀντι *δυμάγκα*· τὸ δ>d κατὰ πρτυμ. ἀπ' τὸ *ντύμα* < *νιόνουμαι*.

Νυχτερεύω· ἀπ' τὴ λ. *νυχτέρι*, πού γίνεται κατὰ τὸ (ὁ)λημέρι, κι ὄχι κατεφτείας ἀπ' τό: *ἡμερέβω*.

Νῶμος (ὁ)· βλ. λ. *ναγός* (σελ. 269) καὶ *νουρά* (σελ. 270).

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΕΣ

ΣΕ ΑΛΛΟ ΓΛΩΣΣΑΡΙΟ

ΑΠΟ ΛΕΞΕΣ ΣΑΡΑΝΤΑΕΚΚΛΗΣΙΩΝ

ΤΣΥ κ. ΠΟΥΛΑ. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΔΟΥ

ΘΡΑΚΙΚΑ ΤΟΜ. Δ', ΣΕΛ. 324—333.

Αὔρι· ιδιωματικὸς τύπος τοῦ αὔριου· γίνεται κατὰ ἄλλα ἐπιρρήματα, μάλιστα χρονικά, πού λήγουνε σὲ ι, λ.χ. *πέροι* (κατὰ τοῦτο εἶπανε στὴν Κρήτη: *φρέτι*—ἀντὶ *φρέτο*), *προπέροι*, *πάλλι*, *κατόπι*, *ἀκόμη* κτλ. Ἄλλα ἐπιρρήμ. μὲ τελικὸ ι ἔχουμε· τοπικὸ: *ἀντίκρου*· τροπικὸ: *ἔτσι*, *ἀγόλι*· ἰφχέτικο: *μακόρι*· ἀρνητικὸ: *ὄχι*, ἂν θέλετε ἂς εἶναι καὶ τὸ ποσοτικὸ: *κενκοῦτσι* (=καθόλου) δλδ. *μήτε κενκοῦτσι*.

Ἀρνίθια (τὰ): τὸ ἀρχικὸ ἀντὶ ὃ εἶναι ἀφομοίωση πρὸς τὸ α τοῦ πληθυντικοῦ ἄρθρου: *τὰ ἀρνίθια* > *τὰ ἀρνίθια* καὶ κατὰ ἀποσιώπηση τοῦ πρώτου α: *τ' ἀρνίθια*.

Ἀρχινεύγω· ἀντί: *ἀρχινεύγω*· τὸ *ρχ* γίνεται *ρχ* ἀπὸ φραγματικὴ ἀνομοίωση, γίνεται δλδ. τὸ συνεχικὸ *χ* στιγματικὸ κ γιὰ νὰ μὴν εἶναι κὶ ἀφτὸ συνεχικὸ σὰν τὸ *ρ*: *ρχ* > *ρχ*.

Ἀχούρ· (τὸ) λέξη πού τὴν πήραμε ἐμεῖς ἀπὸ τοὺς Τούρκους, μὰ πού οἱ Τούρκοι δὲν τὴν πήραν ἀπὸ τοὺς βυζαντινοὺς, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ περσικὸ: *ahur* (=στ ἴβλος). Ἡ περσικὴ καὶ ἡ ἑλληνικὴ εἶναι γλ. ἀδερφές· πρβλ. *dushman*—*δυσμενής*, *abileh*—*φλύκταινα*, *hesti* (=ὑπρξη)—*ἔστι*, *heft*=*ἡεπτά*, *hem*—*ἡαμα*, *ἡομοῦ*, *nam*—*ὄνομα*, *hemnam*—*ἡομώνυμος*, *abenos*—*ἔβενος*· ἀπ' τὸ πέρσικο *abenos* εἶπαν οἱ Τούρκοι *abanoz* κὶ ἐμεῖς ἀπ' τὰ τουρκικά: *ἀμπανοζί*, καὶ ὅμως λέμε πὼς οἱ Τούρκοι τὸ πήραν *τάχα* ἀπ' τὴν ἀρχαία ἑλλην., μὰ ὅταν οἱ Τ. εἶπαν *abanoz* ἀρχ. Ἕλληνες ποῦ εἶτανε; κὶ ἀλλοῦς δὰ ἡ λέξη ἀφτὴ δὲν εἶναι ἱαπετικὴ. Οἱ Πέρσες τὴν πήραν ἀπὸ τοὺς Αἰγύπτιους πού τὴν εἶχανε μὲ τὸν τύπο: *hbnj* (Spiegelberg KZ. 41. 131), κὶ ἀπ' τοὺς Πέρσες, ἐποθέτω, τὴν πήραν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες μαζί μὲ πολλὰς ἄλλες λέξεις λ. χ. *ἄγγαρος*, *ἀσπάραγος*, *μάγος*, *παράδεισος* κτλ., *zuluf*· *ῥουλος*, τὸ παρᾶξενο εἶναι πού ἀφτὸ νεοελληνικά τὸ λένε κάπου *ζουλούφι* (Θρακικά, β', 214). γιὰ τὸ ἀρχικὸ ζ πρβλ. *ζάφτω* (<*ἰάπτω*) καὶ γιὰ τὴν κατάληξη *ούφι* πρβλ. *ματούφι*, *ζουζούφι*· ὥστόσο τὸ κοινὸ εἶναι: *τσουλούφι*· οἱ Θράκες λοιπὸν πού ἀκούανε ἀπ' τοὺς Τούρκους μὲ τὸ ἴδιο νόημα *ζουλούφι* δὲν ἀποκλείεται ν' ἀντικαταστήσανε τὸ ἀρχικὸ *τα* μὲ τὸ συγγενικὸ τοῦ ζ.

Ἀμά· πὺ σωστά θὰ γραφότανε μὲ δύο *μ*, γιὰτὶ εἶναι τὸ *ἂν μὴ*—κατ' ἀφομοίωση: *ἀμμή* > *ἀμμά* κατ' ἀναλογία τῶν πολλῶν νεοελληνικῶν

ἐπιρρημάτων μὲ α: *καλά*, *ἄσχημα* κτλ. πρβλ. *ἦνι* > *νὰ* (τὸ δειχτικὸ μὲ ὄξεια ὄχι βαρεία) δὴ > *δά*, *ἔτσι* > *ἔτσά*, *ἀντίκρου* > *ἀντίκτρα*, *ἀλλί* > *ἀλιό*, *ἐκεῖ* > *ἐκιά*, *πῆ* > *ἐπά*, *ἀγάλι* > *ἀγαλία*, *ταχὺ* > *ταχιά*, *ἀκόμη* > *ἀκόμα*, *κιά-πέκει* > *κιάπέκια* κτλ. Τὸ *ἦνι* εἶναι συγκοπὴ ἀκόμη ἀπ' τὴν ἀρχαία, ἀπὸ τὸ πὺ πλέριο: *ἦνιδε*. Οἱ Τούρκοι πήραν ἀπὸ μᾶς τὸ *να* ἐτοῦτο, πού δὲ θέλει βέβαια καὶ πλὺν λεμόνι γιὰ νὰ τὸ καταλάβει κανεὶς.

Ἀγκανὸς (ὁ)· εἶναι τὸ μτγν. ὃ *ἄκαν*, τοῦ *ἄκανος*: «ὃ *ἄκαν* ὃ ἐν τῷ Λιβάνῳ» (Βασίλ. Δ. ιδ', 9) «καὶ συνεπάτησαν τὴν ἄκανα», (ἀφτοῦ). Τὸ κ γίνεταί γκ ἀπὸ ἐπίδραση τοῦ: *ἀγκάθι*.

Βγήκα προσταχτικὴ ἀντὶ *ἔβγα*· ὁμοίως: *λένε*: *μπήκα*, ἀντὶ *ἔμπα* καὶ φαίνεται πὼς ἡ κατάληξη *-κα* πέρας ἀπὸ τὸ κοινότερο: *στέκα* (ἀρχ.: *ἔστηκε*—*ἔστηκέντω*) πρβλ. *νὰ βγήκω*=*νὰ ἔβγω*.

Γαργαλένω· κοιν. *γαργαλένω*· εἶναι τὸ ἀρχαῖο *γαργαλίω* πού ἔγινε *γαργαλένω* κατὰ τὸ παιδένω. Πολλὰ ἑλληνικά ῥήματα καὶ τῆς νέας καὶ τῆς ἀρχαίας ἑλλ. ἀλλάζουνε κατὰ τὸ πρότυπο ἄλλων ὁμοιονόμων ῥηματικῶν (λ.χ. τὸ ἀντιῶ γίνεται *ἀγναντιάω* κατὰ τὸ *κοιτάω* καὶ *ἀγναντένω* κατὰ τὸ *παραμονένω*, τὸ *χορτάω* > *χορταίνω* κατὰ τὸ *εὐφραίνω*, *ἀνακατώνω* > *ἀνακατένω* σὰν τὸ *ἀναδένω*, *διακονῶ* > *διακονένω* ὅπως τὸ *ζητιάνενω*, *λιγώνω* > *λιγένω* κατὰ τὸ *λιγοστένω*, *ἀβγατίω* > *ἀβγατίνω* κατὰ τὸ *πληθαίνω*, *σπαράω* > *σπαρταῶ* κατὰ τὸ *λαχταῶ*, *ἀγαρένω* > *ἀγαριάω* (Ἀρκαδία) σὰν τὸ *ἀναγκάζω* *ἀγιουτάω* (=βοηθῶ) > *ἀγιοντένω* (Ἰθάκη) ὅπως τὸ *διαφεντένω*, *ἀγγριφίζω* (Χιδ) > *ἀγγριφώνω* (Ἀδριανούπολη) ὅπως τὸ *καρφώνω*, *ἀγκασίζω* (Παξοί) > *ἀγκασώνω* κατὰ τὰ *κεντρώνω*, *ἀγκελώνω* καὶ πάλι τὸ *ἀγκελώνω* > *ἀγκελίω* κατὰ τὸ *κεντρίω*, *νυχτώνω* > *νυχτιάω* ἀπ' τὰ: *βραδιάω*, *μεσημεριάω*, τὸ *βούλομαι* > *βουλιόμαι* κατὰ τὸ *συλλογιόμαι*, τὸ *ἐφομαι* > *φκιοῦμαι* κατὰ τὸ *καταριοῦμαι*, τὸ *χλοάω* > *χλοῖω* κατὰ τὸ *πρασινίζω* (χλόη=πρασινάδα), τὸ *ζητῶ* > *ζητένω* κατὰ τὸ *γυρεύω*, τὸ *τσαλιστίζω* (τουρκ. *tsialisdimi*) τὸ εἶπαν καὶ *τσαλιστεύω* (=καταγίνομαι) κατὰ τὸ *δουλεύω*, τὸ *φωνῶ* γίνεταί *φωνάζω* κατὰ τὸ *κράζω*, τὸ *καταχώνω* λείει ὁ κ. Χατζηδάκης γίνεται *καταχωνιάω* κατὰ τὸ *ἐνταφιάω* 1), τὸ *σεῖω* τὸ εἶπανε στὸ Μπογατσικὸ *καταχωνιάω* κατὰ τὸ *τινάζω*, τὸ *ἀρπάζω* γίνεται *ἀρπάχνω* κατὰ τὸ *ἀδράχνω*, τὸ *σεινάω* κατὰ τὸ *τινάζω*, τὸ *καμωμένος*, τὸ *φωνάζω* τὸ λέν ἰδιωματικὰ *φουριάω* (Πέραμο τῆς Κύζικος) κατὰ *χωνιάω*, τὸ *στρώνω* > *στρωνιάζομαι* κατὰ τὸ *θρονιάζομαι*, *μαργαίνω* > *μαργώνω* σὰν τὸ *ταρκώνω*, *μολύνω* > *μολένω* κατὰ τὸ *λοιμεύω*, *θαρρῶ* > *θαρρένω* κατὰ τὸ *πιστένω* κτλ., ἔτσι λοιπὸν καὶ τὸ: *γαργαλίω* > *γαργαλένω* κατὰ τὸ παιδένω.

1) Τὸ λαϊκὸ εἶναι *ταφιάω*:

“Ομοια καὶ οἱ ἀρχαῖοι εἶπαν τό : σιτῶ > σιτίζω κατὰ τό : ποτίζω καὶ σιτεύω κατὰ τὸ ὑδρεύω τό : στείνω > στενάζω κατὰ τό : κραυγάζω, σκαλῶ > σκαλεύω κατὰ τὸ ἀναδεύω καὶ σκαλίζω κατὰ τὸ συνδανλίζω, τὸ βαρύνω > βαρύθω κατὰ τὸ πλήθω, τυραννῶ > τυραννεύω κατὰ τὸ βασιλεύω, ριγέω > ριγώω κατὰ τὸ ἀντίθετο ἰδρώω, ἀγκιστρῶ > ἀγκιστρεύω κατὰ τὸ ἀλιεύω. Τὸ θαρρῶν τὸ εἶπανε θαρρύνω κατὰ τὸ διτύνω, τὸ ὑπίσχομαι > ὑπισχνόμαι κατὰ τὸ ἀντίθετο ἀρνούμαι, τὸ πέτομαι > ἵπταμαι κατὰ τὸ ἵσταμαι καὶ πετάομαι κατὰ τὸ κρεμάομαι τὸ πάσχω > πασχίζω κατὰ τὸ φροντίζω, τὸ λάζομαι > λάζυμαι κατὰ τὸ ἄννυμαι, τὸ στέγω > στεγάζω κατὰ τὸ σκεπάζω, τὸ ἐρημῶ > ἐρημάζω (=εἶμαι μόνος) κατὰ τὸ ἡσυχάζω τὸ ὄζω > δζαίνομαι, κατὰ τὸ δσφραίνομαι κτλ.

Γήτεψε· τοῦ ρημ. γητέβω πού γίνεται ἀπ’ τὸ γοητεύω > γογητέβω πού τὸ θαρέψανε (ἐ)γὼ γητέβω (ΓΓΕ. α’, σελ. 28, β’ σελ. 43).

Γὰ ταῦτο ἀπὸ τὸν πληθ. ταῦτα γίνεται ἐνικὸ ἰδιωματικὸ : ταῦτο ἀντὶ τοῦ κοινὸ : τοῦτο.

Γιῶς· εἶναι τὸ ἀρ. ἑλλ. ἐπίρρ. ὡς, μὲ τὸ συνηθ. πρόθεμα γι διαφορετικὸ ἀπ’ τὸ ἕως > ἀφομοίωση : ὥς, ἀπλοποίηση : ὡς). Ὁ κ. Τριανταφυλλίδης πού θέλει καὶ τὰ δύο τὰ ὡς μὲ δασεῖα μόνο, γιὰ νὰ μὴ συγχίζονται τὰ δύο ἀπὸ τοὺς ἀνίδεους, θαρῶ, δὲν ἔχει δίκιο· πρβλ. ἄμα=ὅμως, ἀλλὰ κτλ. δλδ. ἐναντιωματικὸ καὶ ἄμα=μαζί, ὁμοῦ κτλ. δλδ. τροπικὸ, ὅρος (τὸ)=βουνο καὶ ὅρος (ὁ)=terme κτλ.

Γιούκσανα· δλδ. οὔκσανα (=ἀκούσανε) μὲ τὸ συνηθισμένον πρόθεμα γι ἀντὶ : κούσανα κατὰ τὴν πολὺ συνηθισμένη στοὺς βορειοανατολικοὺς Θράκες μετάθεση φθόγγων· πρβλ. πυκνὸ > κνυπό, (καψάτι) : κατσάτι > τσακάτι κτλ.

Γουλνούς· ἀντὶ γουλουνούς δλδ. δλονούς· τὸ ἀρχικὸ γ εἶναι προθεματικὸ, τὸ ο κοντὰ στο γ γίνεται ου (ΓΓΕ. γ’, σελ. 160), τὸ γουλουνούς γίνεται γουλνούς γιὰ τὸ ου κοντὰ στο λ τὸ ὑγρὸ ἀποσιωπᾶται ἔνεκα τὸ ἄλλο ου πού εἶναι στήν παρακατινὴ συλλαβή (νόμος Κρέτισμερ ΓΓΕ. α’ σελ. 88 κ. π.). Τέλος ἡ συλλαβὴ νούς εἶναι ὁ ἀντωνυμικὴ ἀπ’ τὸ ἐκεινούς (=ἐκείνους) πρβλ. ἀφτουνούς, ἀλλουνούς κτλ.. Ἐπίσης τὸ ἴδιο γίνεται καὶ στίς ἄλλες πτώσεις ὀλονουῖ—ὀλονῶν, ἀφτουνουῖ—ἀφτονῶν, ἀλλουνουῖ—ἀλλονῶν κτλ. κατὰ τὰ ἐκεινουῖ—ἐκεινῶν.

Δὰ=δῆ (κοίτα λ. ἀμὰ σελ. 272.)

Δρέχω ἀντὶ τρέχω· καὶ τὸ λένε μὲ τὴ σημασίᾳ τοῦ κυνηγῶ συνηθῶς· τὸ ἀρχικὸ τ γίνεται χορδοχηρὸ d ἀπὸ τὸ ν τῆς αἰτιατ. τῆς ἀντωνυμίας τὸν (=ἀφτόν) λ.χ. τὸν τρέχω > τὸν δρέχω.

Ἐτσινὰ καὶ ἔδεπῶς· τὸ : να εἶναι προσχηματισμὸς (προσκόλλημα), πού μπορεῖ νὰ εἶναι ἔδῳ τὸ δειχτικὸ ἐπιρρ. νά· τὸ ἔδεπῶς πάλε εἶναι τὸ ἀρχ·

ὠδεπῶς, πού γίνεται ἔδεπῶς ἀλλάζοντας τὸ ἀρχικὸ ω=ο στο νεοελληνικὸ δειχτικὸ ε πρβλ. ἀφτός > ἐφτός, ὀψὲ > ἐψὲ κτλ. (Φιλήν. Γρ. Ρωμ. γλωσσ. § 1139).

Ἐχτέ· ἀντὶ χθές τὸ ἀρχικὸ ε εἶναι πρόθεμα ἀπὸ τὴν ἀρχαία ἀκόμα (Ἀριστοφ. Νεφ. 175, καὶ Θεσμ. 616, Σοφοκλ. Ἀντ. 456). πρβλ. καὶ τὰ δικά μας τοῦτος > ἐτοῦτος κατὰ τὸ ἐκεῖνος σὺ > εὖ κατὰ τὸ ἐγὼ κτλ. Τὸ τελικὸ ε ἀποσιωπᾶται κατ’ ἀναλογία τοῦ ἐψὲ (<ὀψὲ) καὶ πάλι τὸ ἐψὲ τὸ λέμε συνηθέστερα ἐψὲς κατὰ τὸ : ἐχτές.

Ἠλά· ἡ σωστὴ φράση εἶναι ἦθελε νά, καὶ ἐπειδὴ ἔγινε τυπικὸ στοιχεῖο ξεχωριστῆς ἑγκλίσεως, ἡ λέξη κολιβώθηκε καὶ μίκρυνε ὅσο μποροῦσε· πρβλ. θέλω νά > θά). Πῶς ἔγινε τώρα τὸ κολόβωμα; ἀπ’ τὸ ἦθελε σιωπήθηκε τὸ πρῶτο ε ἔνεκα τῆς γειτονίας τοῦ λ (νόμος Κρέτισμερ) καὶ ἔμεινε ἦθλε, τὰ θλ ἐπειδὴ εἶναι καὶ τὰ δύο δοντικά δὲν μποροῦνε νὰ σταθοῦνε κοντὰ κοντά, ἀποσιωπᾶται λοιπὸν τὸ θ κοντὰ στο λ καὶ μένει ἦλε νά, τὸ λ+ν εἶναι ἀφρογλωσσικὰ, ἀποσιωπᾶται λοιπὸν καὶ τὸ ν καὶ μένει ἦλεά, τὸ εα κατ’ ἀφομοίωση γίνεται αα ἀπ’ τὰ δύο λοιπὸν ἴδια φωνήεντα ἀποσιωπᾶται τὸ ἔνα καὶ ἔτσι μένει ἡ λέξη ἦλά (<ἦθελε νά).

Κάται· δλδ. κάθεται ἀπ’ τὰ δύο δοντικά θ+τ τὸ πρῶτο δλδ. τὸ θ ἀποσιωπᾶται γιὰ ἀνομοίωση καὶ μένει κάεται, τὸ αε ἀφομοιώνεται σὲ αα δλδ. τὸ ε γίνεται ἴδιο μὲ τὸ πλαϊνὸν τοῦ ἀνοιχτότερο α : κάεται καὶ τότε ἀπ’ τὰ δύο ὅμοια φωνήεντα αα σιωπᾶται τὸ ἔνα καὶ ἔτσι προκύπτει ὁ τύπος : κάται (ΓΓΕ. α’, 75).

Καβές (ὁ) ὁ λαϊκὸς τούρκικος τύπος εἶναι : καβέ (δλδ. καοβέ ἀπ’ τὸ καχβέ τὸ ἀραβικόν), ἡμεῖς συνήθως νεοελληνικὰ τὸ λέμε : καφέ παίρνοντας τὸν τύπο ἀπὸ τοὺς Φράγκους, τὸ καφενεῖο λαϊκὰ τούρκικα λέγεται : καβινές καὶ ἀπλὰ καβές, τὸ καβινές εἶναι τὸ καχβεχανέ=σπίτι τοῦ καφέ δλδ. πού προσφέρεται καφές. Ἀπ’ τό : καχβεχανέ ἔγινε τὸ δικό μας τὸ καφενεῖο δλδ. καφεχανεῖο. Τέτοια μὲν λέξη ἀνόητη δὲ θὰ τὴν ἔκαμνε ποιεῖ ὁ ἑλληνικὸς λαός, τὴν ἔκαμαν ὅμως οἱ γραμματισμένοι τοῦ καὶ τοῦ τὴν ἐπέβαλαν.

Κά· δὲν εἶναι βέβαια τὸ : καθόλου κατὰ συγκοπή, παρὰ εἶναι τὸ κά (ν) > καὶ ἄν—βλ. παρακάτω : κανέμ’ κάγκανες (προσφέρεται kaganis)=οὐδὲ εἰς κἄν. Ἐπίσης : κά δὲν πλοιοῦνταν, κά δὲ γρικᾶ (γράφει : γροικᾶ φῶβη Γλωσσ. Ἐπισκ. σελ. 45. Χατζηδ. Ἐπετηρ. Παν.τομ. Θ’, 1912—13 σελ. 47 καὶ πέρα). Ἐδῶ λοιπὸν, ἄν καὶ φαίνεται πῶς τὸ κά εἶναι τάχα συγκομμένο τὸ καθόλου, ἐπιστημονικὰ ἀποδείχνεται πῶς εἶναι τὸ : κἄν καὶ μὲ τὴν ἀποσιώπηση τοῦ τελικοῦ ν : κᾶ, ὅπως φαίνεται στο κᾶν—κανεῖς > κάγκανεις. Τέτοιο ὅμοιο εἶναι τὸ ἰδιωματικόν : μως, πού ὅλοι τῶνουν (ἀπ’ τὸ μόλις τάχα καὶ τὸ γράφουνε μὲ ο, ὅστος εἶναι τὸ : ἄμ’ ὡς > μὼς (ΓΓΕ. σ’, 164 β’, 11).

Κάπα (ἡ) ἀπὸ τὸ κάτω λατινικὸ capra=σκέπασμα.

Κάτσονα δλδ. καθήσουνα>κάθσουνα, τὰ θσ ἐπειδὴ εἶναι καὶ τὰ δυὸ συνεχικά γίνεται τὸ πρῶτο δλδ. τὸ θ στιγμικὸ τ. κάτσουνα>κάτσονα, μὰ ἐπειδὴ τὸ ἡ τονίζεται, φαίνεται πὼς ἡ ἀποσιώπησή του ἔγινε πρῶτα σ' ἕναν ἄτονο τύπο *κάθ(η)σα(τα)>κάθσαν(α)>κάτσανα*, ὥστόσο στὴ νέα ἑλλ. ἀποσιωποῦνται καὶ τὰ τονούμενα (MNE. β', 142).

Κανεμ' καὶ ἄν>κᾶν καὶ μὲ τὸν προσσχηματισμὸ ε>κᾶνε τὸ μ. εἶναι ἀπομεινάρι τῆς ἀντωνυμίας *μου* μὲ τὴν ἀποσιώπηση τοῦ ἄτονου τελικοῦ *ου*, πρβλ. *τάχα μου>τάχαμ, μπέλκι μου>μπέλκιμ* κτλ.

Κονιόρδος (ὁ)· ὑποθέτω πὼς τὸ *Κονιόρδος* εἶναι κύριο ὄνομα γιατί στὴν Καβάλλα ὑπάρχει τὸ οἰκογενειακὸ ὄνομα *Κονιορδός* καὶ ἡ οἰκογένειά τους ἔχει ἀρχαῖα μέλη ἔγκριτα. Φαίνεται πὼς ὁ *Κονιόρ-ος* ἀφ' ὧς εἴτανε περὶ φανός καὶ περπατοῦσε κορδωμένος κατὰ τὰ λεγόμενα τοῦ κ. Παπαχριστοδούλου.

Λεγένια (τα)· Τὸ *λεγένι* τὸ πήραμε ἀπ' τοὺς Τούρκους καὶ ἀφτοὶ ἀπ' τοὺς Πέρσες: *legen*, πού εἶναι τὸ ἴδιο μὲ τὸ ἀρχαῖο *λεκάνη* (βλ. λ. ἀχούρι σελ. 273), γιατί ἡ περσικὴ καὶ ἡ ἑλληνικὴ ἀνέκουνε στὴν Ἰαπετικὴ ὁμογλωσσία· πβ. *peder*—*πατήρ*, *mader*—*μήτηρ*, *birader*—*φρατήρ* κτλ.

Μπιρμί ἀντί: *πρό μου* δλδ. ἡ πρόθεση *πρό* καὶ ἡ ἀντων. *μυ*, ὅπως στὴ λ. *κάνεμ* (βλ. παραπάνου). Ὁ τόνος στὴ λήγουσα, γιατί εἶναι προά-
τονο· βλ. λ. *podēs* σελ.

Μπελίδα (ἡ)· μετάθεση τῆς λέξης *λεπίδα* (βλ. παραπάνου λ. *γιοῦκσανα*). Τὸ ἀρχικὸ π γίνεται βὰπὸ τὸ τελικὸ ν τοῦ ἄρθρου: *τὴν πελίδα>τὴ μπελίδα*. *Μικρογινιάζονται* τὸ ρημ. εἶναι τὸ *ἡμικρογινιάζονται* δλδ. *μισομαλῶνουν*· μὲ τὰ χέρια.

Μαῦμόπλα (τά)· ἀντὶ *μαῖμονδόπουλα* πρβλ. *αἰμοχουσία* ἀντὶ *αἱματοχουσία*, *μασκαρόπαιδο* ἀντὶ *μασκαραδόπαιδο* κτλ. (ΓΓΕ. α', 115 κ. π.).

Μπάξ (τὸ). λ.τ. *bax* ἴδια σημασία.

Μαζίτσα· τὸ ὑποκοριστικὸ τοῦ *μάζα*, πού κατάντησε ἐπίρρημα ἀπὸ φράσεις: *ἔρχονται μαζίτσα* δλδ. *ἔρχονται ὁμοῦ μὲ μικρὴ μάζα* (πρβλ. Ἱμπέριος καὶ Μαργαρώνα στ. 12, 1). Ἔτσι εἶναι καὶ τὸ *μαζί*.

Νουνίζω· *νοῶ>νοῖζω>νονίζω* καὶ κατὰ ἐπίδραση τοῦ *νοῖ*: *νονίζω*.

Νεπλιούμ' εἶναι τὸ: (ἀν) ἀπειλοῦμαι (*τινά*, ἐννοίται).

Νεσαίνω ἐδῶ τὸ *νε* εἶναι τὸ ἀρχικὸ δλδ. ἀπὸ τὸ *ἄνεσις* γίνεται τὸ νεοελλ. *ἀνεσαίνω* καὶ ἔπειτα *ἀνασαίνω* κατὰ τὸ ἀναπνέω τοῦ ὁποίου πῆρε καὶ τὸ νύημα.

Ντογουσιζ' λ. τούρκικη.

Νιζουκούρα εἶναι ἡ λ. *τσεκούρα* ἡ μεγεθυντικὴ τοῦ *τσεκούρι*=πελέκι, μπαλάς. Τὸ ἀρχικὸ *τσ* γίνεται *τζ* ἀπὸ τὸ τελικὸ ν τοῦ ἄρθρου τῆς αἰτιατικῆς: *τὴν—τσεκούρα>τὴ—ντσε...>ἡ τζεκούρα*.

Νύχιασε· τὸ κοινὸ εἶναι *νυχτώνω* γίνεται ὅμως καὶ *νυχτιάζω* κατὰ τὸ βραδυνάζω πρβλ. *μεσημεριάζω*, (*δ*)*λημεριάζω* κτλ. (κοίτα λ. *γαργαλεύω* σελ. 273)

Παλιούρι· ἀγκαθωτὸς θάμνος, παλιούρι, παλιούρος.

Ποδέξ· τὸ ἀρχικὸ π εἶναι ἀπομεινάρι ἀπὸ τὴν πρόθεση *ἀπό>ἀπ>π'*· τὸ: *ὁδὲς* εἶναι τὸ: *ὅτε* μὲ τὸ τελικὸ ἐπιρρηματικὸ ε· *βάζομε τὸν τόνο* στὴ λήγουσα κατὰ τὸ: *ποτές*, γιατί καθαφτὸ τὸ *ποδέξ* εἶναι λέξη προάτονη δλδ. στὴ φράση δὲν τὴν τονίζουμε καθόλου πρβλ. *τονε γράω*, πού καὶ *τονε* νὰ τὸ τονίσεις καὶ *τόνε*, τὸ ἴδιο κάνει, γιατί καθαφτὸ εἶναι ἄτονο πρβλ. ἀκόμα τὸ αἰτιολογικὸ *γιὰ ὅτι>γιὰ'ε* πού τονίζεται στὴ λήγουσα κατὰ τὸ ἐρωτηματικὸ *γιατί*, ἐπειδὴ καθαφτὸ στὴ φράση τὸ λέμε ἄτονο.

Σαμνιάνια λ. τ. *shamdan* ἴδια σημασία.

Σαστίζω λ. τ. *sastim* ἴδια σημασία.

Πὲ γάλια· τὸ *γόλια* ἤβρε ὁ μακαρίτης ὁ Ξανθοῦδιδης (Εἰωτοκ. σελ. 496 κ. π.) πὼς γίνεται ἀπ' τὸ *γαληνά*. Ἐγὼ προσθέτω τὰ ἑξῆς: Πολλὲς φορὲς ἡ τελευταία συλλαβὴ τῆς λέξης ἀποτελεῖ μὴ λεξούλα ἀφύτοτλη, χωρίζεται λοιπὸν ἀφ' ἑαυτῆς καὶ μένει τὸ πρῶτο τμήμα τῆς λέξης γιὰ λέξη ἁλάκρη. Ὁ χωρισμὸς τοῦ τελικοῦ—*γά* πρώτη φορὰ ἀπὸ μένα διατυπώνεται. Ἔτσι ἐξηγεῖται ἀβίαστα καὶ ὁ δέφτερος τόνος πού ἀναπτύσσεται σὶ—*γά*—μετὰ τὴν ἀποσιώπηση τοῦ τονισμένου καταληχτικοῦ—*γά*. Ἄλλα παραδείγματα ἔχω στὴν ἀνέκδοτη Γραμματικὴ μου, κοίτα καὶ ΓΓΕ. γ', 201 κ. π.

Πρέπος (τὸ) γιὰ τοῦτα μιλήσαμε φαρδιά στὴ λέξη: *μέτρος* σελ. 263.

Πεκμέζια (τά)· τ.λ. *petmez* ἴδια σημασία. Τὸ φθογογξευγάρωμα *τμ* ὡς δυσκολοπρόφερο πρβλ. *τμήμα>τίμημα* κτλ. γίνεται *κμ*.

Σινί (τὸ) λ. τ. *sini* ἴδια σημασία.

Σισέ λ.τ. *chiche* ἴδια σημασία.

Σκύρω εἶναι ἡ σύνθετὴ λέξη *εἰσχύπτω*.

Σχαίνουμ' τὸ πλεῖον *οιχαίνουμαι* δὲν εἶναι σύνθετο ἀπὸ τὴν πρόθεση *συν* πού τὸ γράφουνε σήμερα ὅλοι τὸ *σν* μὲ ν, παρὰ εἶναι ἡ ἀρχαία λέξη *οιχαίνουμαι*. Γιὰ τὸ *σχ*, πού δὲ γίνεται κανονικὰ *σκ* βλ. Φιλην. Γραμ. Ρ.ωμ. γλωσσ. § 256 β'.

Ταπιό εἶναι ἡ φράση: *εἶτα πλέον>(εἶ) τα πλιό>ταπιό*.

Τσάκ, λ.τ. *tshak* μὲ τὴν ἴδια σημασία.

Ταμπλάδες· λέξη παρμένη ἀπὸ τοὺς Τούρκους.

Τσίτσα (ἡ)· συνηθισμένα στὴ φθιάση: *μὲ τσίτσα*=λίγ. Εἶναι ἡ ἀρχαία λέξη: *τίτθον*. Ἀκουσα ἐδῶ στὴν Ἀθήνα νὰ λέει ἡ μίνα στὴν ντεκολτὲ κόρη τῆς: Ὁ *τσίτσος* σου φαίνεται. Ἀφ' τὸ *τσίτσος* δὲν εἶναι ἄλλο βέβαια ἀπὸ τὸ *τίτθος*. Κλείνοντας δλδ. τὰ δόντια γιὰ νὰ προσφέρει ὁ μιλητὴς τὸ τ βοριέται πὰ νὰ τ' ἀνοίξει, καὶ ἔτσι ἀντὶς θ βγαίνει τὸ κλειστὸ τοῦ θ, τὸ σ. Καὶ τότε

τὸ *το* πού προκύπτει δλδ. *τ'ο* συμφύρεται σὲ *z* γερμανικό, λ.χ. *τθ>το*: *τιτθίον>ταισί*. Τὸ πρῶτο *τ* γίνεται *το* ἀπὸ ἀφομοίωση πρὸς τὸ *το* τῆς ἀκόλουθης συλλαβῆς (τίτθος): *τοίττος>τοίττος* *ονγκρ.* *τίττιρος>τοίττιρος*. Ἔτσι στὴ Σκιάθο μὲ *το* ἀχαρδόηχο καὶ ἀφτὸς εἶναι ὁ πρῶτος τύπος. Ἡ χορδοηχεράδα *το>τς* προήρθε ἀπὸ τὸ *ν* τῆς αἰτιατ. τοῦ ἄρθρου: *τὸν τοίττιρα>ὁ τςίττιρας*. καὶ κατ' ἀφομοίωση τῆς δέφτερης συλλαβῆς πρὸς τὴν πρῶτη: ὁ *τςίττιρας*:

Φοῦμσες=φήμισις. Πῶς τὸ *χημίζω*=ὄρμῳ εἶναι τὸ *φημίζω* δλδ. καβαλλικέβω τὸ ἄλογό μου καὶ τὸ κάμνω νὰ ἐφορμήσει μὲ ἐπίδειξη, μᾶς τὸ εἶπε πρῶτος ὁ Pernot. Τὸ *φημίζω* ἀνομοιώνεται σὲ *χημίζω*, ἀλλάζει δλδ. τὸ πρῶτο χειλικὸ *φ* σὲ *χ* ἕνεκα τὸ δέφτερο χειλικὸ *μ'* ἅμα ἀλλάζει ὁ τύπος τῆς λέξης μεταβάλλεται κατὰ συνεκδοχὴ καὶ τὸ νόημά της κατὰ με-
τ'ιπεσμὸ (Φιλην. Γραμ. Ρωμ. γλωσσ. § 1202 καὶ § 1207).

Χωρατεύγω τὸ κοινὸ εἶναι *χωρατέβω* δλδ. *χωρατέβω*=φέρομαι ὡς κάτοικος τῆς χώρας δλδ. τῆς πόλης=ὀμιλῶ ὥραια, ἅπταιστα. Ἔπειτα: συ-
νομιλῶ, συνάναστροφέομαι, κατὰ τὴ Θρακικὴ σημασία. Κοινά: *χωρατέβω* θὰ πεῖ ἀστειέβουμαι (ΓΓΕ. α', 135).

ΠΑΡΑΤΥΠΩΜΑΤΑ

Στὶς Θρακικὰς μου ἐτυμολογίας τοῦ Δ' τόμου τοῦ περιοδικοῦ ἀφτουνοῦ ἀπὸ σελ. 277 κ. π. ἔχει κάμποσα παρατυπώματα πού πρέπει χωρὶς ἄλλο νὰ διορθωθοῦν ἔτσι, γιὰ νὰ βγεῖ σωστὸ νόημα: Σελ. 277, ἀράδα 20, ἀντὶ ἀφο-
μοίωση γράψε ἀνομείωση. Σελ. 278 ἀράδα 2 τὸ ὅστα τώρα νὰ γραφεῖ ἔτσι πού τὸ γράφω ἐδῶ, δλδ. χωριστὰ σὲ δύο λέξεις.—Σ. 279 ἀρδ. 20 γρά-
φηκε ἀνάποδα, πρέπει λοιπὸν νὰ διορθωθεῖ ἔτσι. *ζεματίζω* μελ. νεοελ. *θα*
ζεματίσω (δλδ. ἀορστ. ἀρχ. ὑποτ.).—ἀρδ. 21 ἀντί: *ζεματίζω* γρ. *ζεματῶ*
(βλ. λέξη: *κουβαλαντίζω* κτλ. Θρακ. δ', σελ. 285, ἀρδ. 26 κ. ἐξ.),—ἀρδ. ἀπὸ
κάτω 3 ἀντί: *καῖσαριώτικα* γρ. *καισαριώτικα*.—Σ. 280 ἀρδ. ἀπὸ κάτω 7
ἀντί>*γαλήνη* γρ. >*γαλήνη*.—Σ. 281 ἀρδ. 18 ἀντί *μακροκούβουδας* γρ. *μα-*
βροκούβουδας.—Σ. 282 ἀρδ. ἀπὸ κάτω 2 ἀντί μετὰ γρ. *μετάθεση*.—Σ.
284 ἀρδ. ἀπὸ κάτω 2 ἀντί: ὥστο γρ. ὥστόσο καὶ ἀρδ. ἀπὸ κάτω 17 ἀντί
κουατσάγκαλος γρ. *κουρτσάγκαλος*.—Σ. 286 ἀρδ. ἀπὸ κάτω 2 ἀντί *χειρό-*
τια γρ. *χερότια*.—Σ. 288 ἀράδες ἀπὸ κάτω 14, 15, 16 παντοῦ ἀντὶ *η* γρ.
κ. δλδ. *γρκα>γκά*, *πλάγκα*, *χρκός>ρκός*.—Σ. 289 ἀρδ. 10 ἀντί: *γαλιουρί-*
ζει γρ. *γαλιουρίζει* καὶ ἀρδ. 12 ἀντί: *λιαλιῶ* γρ. *λαλιῶ* καὶ ὑποσημ. ἀρδ. 2
ἀντί *δξέ-ο* γρ. *δξέ-ος*.—Σ. 290 ἀρδ. 20 ἀπ' τὸ τέλος τοῦ *ἀξεβράκωτος* οβή-
σε τὴν παρένθεση: (ἀ)ξεβράκωτος κτλ. καὶ ἀρδ. 33 ἀντί: ἀομοίωση γρ.
ἀνομοίωση.—Σ. 291 ὑποσημ. ἀρδ. 2 ἀνάμεσα κουπί—πωπηλασία ἀντὶ *πά-*
βλα—*βάλε* ἴσο—.—Σ. 292 ἀρδ. 6 ἀντί: *κά*—γρ. *μά*—καὶ ἀρδ. 7 ἀντί *se*
mit γράφε: *semit*. καὶ ἀρδ. 17 ἀντί. *καρκάγην'* γρ. *καρκάφη*.—Σ. 294
ἀρδ. 3 ἀντί: ἴδια γρ. ἴδιο καὶ ἀρδ. 15 ἀντί: γράφε: καὶ ἀράδα ἀπὸ κάτω
3 ἀντί: ἀρδ. γράφε ἀρδ. 10.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΑΝ